Мы бідны, уж з діда, прадіда,
То духом хоц будме богаты!
І чести не дайме здоптати,
А віры не зломит нам біда!
(Русенко)

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE ŁEMKÓW

LEMKO ASSOCIATION

Бесіда

ДВОМІСЯЧНИК ✷ РІК XX, Нр 3 (102) МАЙ – ЧЕРВЕЦ 2008 ✷ КРЕНИЦЯ – ЛІҐНИЦЯ

Креницѧ, 23 – 24 мая 2008

V Медженародне Бієнале Лемківскої/Русиньскої Культуры

Витаме красні Дорогых Гости!

Бесіда

Часопис Головного Заряду Стоваришыня Лемків

выходит од 1989 рока

посвячений збережыню істориі, культуры і языка Лемків

інформуючий о жытю нашой і братніх нам суспільности

плекаючий вірні надіі прадідів і вітців

В *Бесіді* почуєш смак рідного слова, такого, як передати го треба твоім дітям і внукам

Буд спілучастником і спілтворцьом *Бесіды*, бесідуй з *Бесідом*

Бесідуй, рад, гвар, повідай! Товды ЛЕМ будеш собом І шанувати Тя будут Люде

Чытай Бесіду Внуку і Діду!

Недавно выйшла книга, котру до днись ищи не мала словянська філологія, йсе „Словарь русинсько-украйинсько-руський" и „Словарь русско-украинско-русинский" у єдному томі. Автор сьоі публікаціи – Димитрій Поп, знамый філолог-славіст, краєзнавець, автор цілого моря книг по історіи Подкарпатськоі Руси.

Михаил Шарга, *Уникальный словарь Димитрія Попа*, с. 6

Радуючы ся зо силы новых членів, пришло ся нам неодолга возріти до силы „старых", менче ци веце вжытых уж в Бурсу, до іх взаімного довіря, пошаны взглядом себе, пошаны тых, што Бурсі оддали вельо дни і ночи, фалат жытя...

Петро Трохановскій, *Горяча Бурса пред сотном річницьом*, стор. 8

Лишаючы Польщу в січни 1990 рока не думал єм, што на наступний раз буду ту аж по веце як шестьох роках. Змінил єм ся я, змінила ся Польща, а справы лемківскы перешли през ріжны закруты – часом горы обходили, то зас пхали са просто до верхів. Будучы на Лемковині, в кінци липця 1996 рока виділ єм дашто, чул єм дашто і декотры з тых справ гев хочу описати.

Богдан Горбаль, *Лемковина і справы не лем лемківскы 1996*, стор. 10

Того, што ту пишу, писати не хочу нияк, бо злі ся пише о стыдливых темах. Але хоц і не хочу, то не давало мі тото спокійні вснути, зато і пишу, жебы бодай спаня мі пришло, бо стыдом ся буду червеніл іщы долго! Попыртане колесо, або як баба повідали: Чом єс глупий? Бо-с бідний! А чом єс бідний? Бо-с глупий!

Даміан Трохановскій, *Тен дзівни лемковскі наруд*, стор. 14

Австрийскє Міністерство Обороны і емеритуваний полковник Манфред Освальд, што бадал історию давного ляґру, мают справу за барз деликатну, понеже на обшырі летовиска може находити ся збірна могыла кілкох тисячи вязнів. Ляґєр Талергоф австрийскы медиі назвали першым концентрацийным ляґром в Европі!

Анна Рыдзанич, *Летовиско над могылом?*, стор. 20

Краківскій музей громадити іконы зачал уж давно – першы експонати походят аж з 1884 рока. Колекция цілий час ся розшыряла, купувано новы шедевры, до музею трафляли тіж цінны дары. Выставу творят предовшыткым іконы, але інчом групом сут: забытковы кресты, медяліоны, гробниця і другы предметы культу.

Єва Казьмєрчак, *Шедевры церковной штукы*, стор. 25

На передній стороні окладинкы: *Весна в Лабовій*. Фото: Петро Басалыґа

На задній стороні окладинкы: *Програм V Бієнале* на тлі панорамы Ізб, фото: Петро Басалыґа

Новины, не новины – не лем з Лемковины

♦ 1 марця 2008 р. стал ся важном для Русинів датом – початком функционуваня при Пряшівскым Університеті Інституту Русиньского Языка і Культуры. Інститут має офіцийні спілпрацувати м.ін. з нашом філологійом в Кракові (обшырнійше чытай в колоні *З доступной пресы*).

♦ 6 марця в Выгорлятскым Музею в Гуменным одбыл ся вернісаж 16. уж річника медженародной выставы *Карпатска Писанка 2008*. Експонувано тіж батканкы з Польщы. Выстава тырвала до 15 квітня.

♦ 15 марця проведено річны зоборы Стоваришыня „Руска Бурса" в Ґорлицях. Уділено абсолюториі одходячому зарядови і выбрано новий. Ведучым на дале остал Богдан Ґамбаль, але в заряді зашли шувны зміны. Бесідувано о стані доходжыня власности Бурсы. Принято новых членів (щырше на стор. 8).

Річны зборы в рускій Бурсі. Фото: ПС

♦ **15 марця в Новым Саді вмер Дюра Папгаргай – найвыдатнійший сучасний поета, писменник, драматург бачваньскых Руснаків. Похороненo го в рідным Рускым Керестурі.** (Посмертне слово о Ним та Його творчіст запрезентували мы в попереднім номері „Бесіды".

♦ **16 марця в Джорданвіль вмер Мирополита Східньой Америкы Лавр, родом Русин з Ладиміровы за Бескідом.** О святкуваню його 80. уродин інформували мы в 1. тогоріным номері „Бесіды".

♦ 25 марця II Проґрам Польского Радия нагрывал в православній парафіі в Кренициі великодній материял. Был він выемітуваний в перший ден нашых Великодных Свят.

♦ 25-31 марця в Лімі і Куско (Перу) проходил медженародний фестіваль Штукы Сьвіта, в якым взял участ Лемківскій Ансамбль Пісні і Танця „Кычера". Амсамбль перебывал в Перу іщы должше, даючы там ряд концертів.

♦ 5 квітня в Русиньскым Домі в Мукачові одбыл ся Форум Русинскоі Суспільности Закарпатя. Зобраны представляли рабункову господарку державы взглядом Закарпатской Области і постановили представити тот проблем на медженародным форумі.

♦ 9 квітня підписано догоду медже Великоберезняньском Районном Радом а Обводным Урядом в Гуменным о черезграничній спілпрацы. Окрем економічных, екольоґічных та інчых справ тычыт ся она тіж політыкы однісні народных меншын

♦ 17 квітня в Замку Князів Поморскых в Щеціні, при спілдіяню Окружного Музею в Новым Санчы і Етноґрафіного Музею в Варшаві отворено выставу рысунків і акварель Никыфора. На вернісажы вступила Юлія Дошна.

♦ 19 квітня в Ліґници Головний Заряд Стоваришыня Лемків мал своє наступне засіданя посвячене такой в цілости справі орґанізациі V Медженародного Бієнале Лемківскоі/Русиньскоі Культуры, якє одбуде ся в Кренициі 23-24 мая.

♦ 20 квітня, на Квітну Неділю Стоваришыня Руска Бурса в Ґорлицях орґанізувала, традицийні уж, варштаты батканя і малюваня яєц. Провадил іх як все правдивий майстер в тій „професиі" – Андрий Малецкій.

♦ 27 квітня – Великден был про американскых Русинів барз великодній завдякы богатому проґрамови Русиньского Радия, якє веде добрі знаний кругови СЛ Дін Половка. В проґрамі выступил тіж Митрополита Миколай, стоячий на челі Карпато-Русиньскоі Православной Церкви в Америці.

З пресы

W Krakowie nauczą łemkowskiego

W marcu rusza pierwszy w Krakowie i zarazem pierwszy w Polsce otwarty kurs języka łemkowskiego. Uczestnicy będą przez rok poznawać gramatykę, wymowę i pisownię łemkowską. Prowadzone będą również zajęcia przybliżające historię i kulturę górali karpackich, którzy w ramach akcji „Wisła" w 1947 r. zostali wysiedleni ze swojej rodzinnej ziemi w Beskidzie Niskim.

Kurs rusza z inicjatywy dr Heleny Duć-Fajfer, która od 2001 r. uczy łemkowskiego w Instytucie Neofilologii i krakowskiej Akademii Pedagogicznej. – Zauważyłam, że wiele osób chce się uczyć tego języka. I to niekoniecznie w ramach studiów – mówi Duć-Fajfer.

Kurs przeznaczony jest przede wszystkim dla osób, które zetknęły się już z mową łemkowską lub znają cyrylicę. – Nie chcę zaczynać od nauki liter – wyjaśnia dr Duć-Fajfer. Nie oznacza to jednak, że ci, dla których język Łemków jest zupełnie obcy, nie mogą uczestniczyć w zajęciach. – Z łatwością nadrobią braki – przekonuje pani doktor.

Do 1989 roku nauczanie łemkowskiego nie było możliwe. W czasach PRL Łemkowie często byli prześladowani za używanie swojego języka w miejscach publicznych. Pierwsze lekcje łemkowskiego przeprowadzono w szkole podstawowej w Uściu Gorlickim w 1991 r. Obecnie język tej mniejszości nauczany jest w około 20 placówkach w Polsce. (...) (Edyta Tkacz, *Polska Gazeta Krakowska, Fakty 24*, 4 marca 2008)

U prezydenta nie widzą prawosławnych

– Oni są przewrażliwieni – bagatelizował sprawę prezydent Lech Kaczyński. – To przesada. Nic się przecież nie stało – wzruszała ramionami szefowa Kancelarii Prezydenta Anna Fotyga.

Spotkanie z mniejszością ukraińską w Pałacu Prezydenckim miało być kolejnym znakiem pojednania Polski i Ukrainy oraz dowodem ➲

U prezydenta nie widzą prawosławnych

C na to, że stosunki między naszymi krajami są wyśmienite.

Zaczęło się jednak od zgrzytu. Spotkanie prowadził szef biura spraw międzynarodowych w Kancelarii prezydenta Mariusz Handzlik. Przedstawił z imienia i nazwiska hierarchów Kościoła greckokatolickiego, których część spóźniła się na spotkanie i nie było ich w chwili powitania, a pominął dwóch biskupów prawosławnych.

Formułkę o powitaniu „przedstawicieli Cerkwi prawosławnej" dorzucił dopiero wtedy, gdy dyskretnie zwrócił mu uwagę ambasador Polski na Ukrainie Jacek Kluczkowski.

Było jednak za późno. Biskupi prawosławni demonstracyjnie wyszli z sali. – To samo zdarzyło się rok temu podczas uroczystości rocznicowych akcji „Wisła" w kaplicy Pałacu Prezydenckiego – mówi dr Grzegorz Kuprianowicz, wykładowca Instytutu Historii UMCS w Lublinie i jeden z liderów prawosławnych Ukraińców w Polsce. – Wtedy biskupi prawosławni udali, że nic się nie stało. Powtórka incydentu świadczy o tym, że prawosławna część mniejszości ukraińskiej jest dyskryminowana przez prezydenta i jego urzędników. (...)

Wyznawcy prawosławia to blisko jedna czwarta Ukraińców w Polsce. Mieszkają głównie na Podlasiu i Chełmszczyźnie. Prawosławny jest także prezydent Ukrainy Wiktor Juszczenko i większość jego rodaków. – Prezydent Juszczenko nie mógł nic zrobić, ale było mu przykro. To pewnie urzędnicze Zaniedbanie, a nie zła wola, ale położyło się cieniem na całej wizycie – mówi ukraiński dyplomata. (...) (PW, BIEL, *Gazeta Wyborcza / Kraj*, 15 kwietnia 2008

Kwestia tolerancji

(rozmowa z Oleną Duć, skarbnikiem Stowarzyszenia Młodzieży Łemkowskiej „Czuha")

(...) – Jakie zadania ma Stowarzyszenie?

– Celem Stowarzyszenia jest m. in. integracja młodzieży łemkowskiej, promowanie i wspieranie postaw twórczych wśród tej młodzieży, popularyzacja wiedzy na temat historii Łemkowyny i Łemków, języka oraz kultury materialnej i duchowej, inspirowanie badań naukowych w zakresie łemkoznawstwa, ratowanie, pielęgnowanie i działanie na rzecz rozwoju kultury. Naszym zamierzeniem jest również współpraca z innymi łemkowskimi i rusińskimi organizacjami młodzieżowymi działającymi w kraju i poza granicami oraz współpraca z organizacjami młodziezowymi innych mniejszości narodowych i grup etnicznych. (...)

– Pierwszą inicjatywą Stowarzyszenia był wniosek o przywrócenie podwójnych nazw łemkowskich na znakach informacyjnych. To poważna inicjatywa jak dla „młodego" stowarzyszenia, które nie ma jeszcze doświadczeń...

– Nie ma znaczenia jak długo jesteśmy zarejestrowani. Inicjatywa ta jest realizacją naszych celów statutowych. Ustawa z 6 stycznia 2005 roku o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym daje nam taką możliwość, więc z niej korzystamy. (...)

– Zdajecie sobie sprawę, że pośrednio wniosek dotyczący podwójnego nazewnictwa poróżnił środowisko Bielanki?

– Uważam, że to nie nasz wniosek poróżnił ludzi, tylko brak tolerancji i zrozumienia dla mniejszości. Bielanka zawsze uchodziła za wzór tolerancji, wierni trzech wyznań modlą się tam przecież w jednej cerkwi. Jednak okazało się, że to były tylko pozory... Mimo wszystko odnoszę wrażenie, że inicjatywie w tej chwili przeciwne są tylko jednostki. (rozmawiała Agnieszka Nigbor, *Polska Gazeta Krakowska / Nasze Problemy*, 28 marca 2008)

Olena, czemu nie powiedziałaś Pani, że zaczynaliście właśnie od najprostszych inicjatyw – kursów nauki śpiewu i tańca?... A może i masz rację?! Wobec „dziobanych" pytań nie trzeba się spowiadać, a odpowiadać.

Radni docenili folkolor

Jerzy Starzyński, założyciel i kierownik Łemkowskiego Zespołu Pieśni i Tańca Kyczera, dostał tegoroczną Nagrodę Miasta Legnicy.

Radni wyróżnili go za organizację festiwalu Spotkania Mniejszości Narodowych i Etnicznych „Pod Kyczerą", promowania Legnicy w świecie i liczne nagrody, jakie zdobywa jego zespół folklorystyczny. Starzyński nagrodę 15 tys. Odbierze dopiero po powrocie z Peru, gdzie wraz z zespołem pojechał na 10-dniowe tournee.

Kontrkandydatami Starzyńskiego byli: dyrektorka legnickiego szpitala Krystyna Barcik, reżyser Waldemar Krzystek i Włodzimierz Szyposz, rzecznik praw dziecka, prowadzący w mieście koło filatelistów. (...) (TOW, *Panorama Legnicka*, 8.04.2008)

Wojna przed sądem o łemkowską ziemię

Tę samą ziemię odebraną niegdyś Łemkom w podkrynickim Tyliczu urzędy przypisują dwóm różnym właścicielom. Problem znalazł swój finał przed sądem, który już kilkanaście lat rozstrzyga spór Bronisława Szczepańca z sąsiadami.(...)

Teść Bronisława Szczepańca Michał Rystwej orzeczeniem Powiatowej Komisji Ziemskiej otrzymał na własność ziemię połemkowską. Stał się jej właścicielem 6 czerwca 1954 r. Potwierdza to dokument Ministerstwa Rolnictwa o nadaniu ziemi. Zaznaczono w nim wyraźnie numery działek.

30 grudnia 1974 roku naczelnik powiatu w Nowym Sączu wydał akt własności tych samych gruntów na nazwisko innej osoby. Wyszczególniono w nim numery działek identyczne z tymi, jakie wpisano do aktu nadania ziemi Michałowi Rystwejowi. (...)

Wszyscy zamieszani w tę zawiłą historię czują się niepewnie. Premier Donald Tusk zapowiada bowiem rozwiązanie problemów z odszkodowaniami dla byłych właścicieli.

O zwrot spornej ziemi mogą przecież w każdej chwili upomnieć się jej dawni łemkowscy właściciele. (Jerzy Wideł, *Polska Gazeta Krakowska / Gazeta Nowosądecka*, 15 kwietnia 2008)

Rozsadniku, nie bój żaby! Nie czuj się niepewnie! Wobec zakusów odszkodowań dla łemkowskich właścicieli zdjąć premiera – to pestka.

W cerkwi biją dzwony

Największy dzwon, który od piątku wisi na wieży szczecińskiej cerkwi, waży ponad 700 kilogramów. Dzwonów jest sześć, razem ważą 1,5

tony. Wyglądają imponująco, choć jak zapewnia ks. Paweł Stefanowski, proboszcz prawosławnej parafii, nie są ze zlota. – Tacy bogaci nie jesteśmy – śmieje się. – Dzwony są ze stopu metalu, który daje złoty kolor.

Dzwony przyjechały do Szczecina z Ludwisarni Felczyńskich w Taciszowie niedaleko Opola. Tradycje odlewania dzwonów w rodzinie Felczyńskich sięgają początków XIX wieku. Na dzwonach szczecińskiej cerkwi grają ręcznie dwie osoby. Dźwięk dzwonów można usłyszeć podczas nabożeństw, przed nabożeństwami i świętami.

– Nasze dzwony 12 kwietnia poświęcił arcybiskup Jeremiasz z Wrocławia, a w ostatni piątek zostały zawieszone na wieży – mówi ks. Stefanowski. (...) (masz, *Kurier Szczeciński*, 22 kwietnia 2008)

Fenomen Nikifora

(...) Pierwszą w tym roku wystawę pt. „Nikifor" ze zbiorów sądeckiego Muzeum oraz Muzeum Etnograficznego w Warszawie otwarto 17 kwietnia w Szczecinie (potrwa do 8 czerwca). Muzeum Okręgowe wypożyczyło 90 prac, ekspozycję uzupełniają fotogramy Piotra Droździka z planu filmu „Mój Nikifor" (...).

Specjalnie z okazji szczecińskiej wystawy wybrano unikalne obrazy Nikifora przedstawiające statki. Ten motyw w twórczości malarza wiąże się z rokiem 1947, kiedy to w ramach Akcji „Wisła" wysiedlano Łemków na Ziemie Zachodnie.

– *Nie wiadomo gdzie dokładnie Nikifor przebywał* (...). *W literaturze tematu pojawia się informacja, że Nikifor został wysiedlony w okolice Szczecina. Wystawa w Zamku Książąt Pomorskich może być więc traktowana jako honorowy powrót Nikifora do miejsca, do którego kiedyś trafił jako wygnaniec z Łemkowszczyzny* – mówi Zbigniew Wolanin, etnograf z Muzeum Okręgowego w Nowym Sączu.

W najbliższy wtorek kolejna wystawa malarstwa Nikifora otwarta zostanie w Presovie, mieście uważanym na centrum kultury ukraińskiej i łemkowskiej na Słowacji.(...) (MONK, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 26 kwietnia 2008)

Honorowy powrót?.. A może wizyta pośród chwały?! Stamtąd bowiem Epifan Drowniak do skutku uciekał.

Vniknite do tajov poľského pravoslávia

Pravoslávie v Poľsku sa rozhodli predstaviť tvorcovia výstavy Svetlo z východu, ktorú ponúka Východoslovenská galéria v priestoroch na Hlavnej ulici.

Najlepšie fotografie zaoberajúce sa touto problematikou od začiatku 70. rokov minulého storočia vás poučia aj potešia. Výstavu tvorí 160 moderných fotografií a 40 starých pohľadníc. Jej súčasťou je i premietanie filmu.

"Výstavu sprevádza špeciálne na túto príležitosť pripravený film v réžii Jerzyho Kalinu Pravoslávie v Poľsku ako aj prezentácia Grzegorza Dabrowského s hudobnou etudou Nádej moja od Jana Smyka. Doteraz bolo zakaždým vystavených aj niekoľko ikon z Bielskej ikonografickej školy," vysvetlil kurátor výstavy Peter Markovič.

Pravoslávie v Poľsku máte možnosť spoznať aj prostredníctvom bohato ilustrovaného 176-stranového katalógu. Majiteľom výstavy je Fundacja im. Ksiecia Konstantego Ostrogskiego. (nit, *Korzár*, 8.03.2008)

Nový ústav k rozvoju rusínskeho jazyka a kultúry

Inštitucionálnou bázou pre rozvoj rusinistiky v celej SR sa má stať novozriadený Ústav rusínskeho jazyka a kultúry (ÚRJK) na Prešovskej univerzite (PU). Uviedol to na dnešnej tlačovej konferencii v Prešove rektor PU René Matlovič.

Ústav je novou organizačnou jednotkou v štruktúre PU od 1. marca. Ako Matlovič zvýraznil, ide o logický dôsledok vývoja až k úplne samostatnému pracovisku s pedagogickými a vedecko-výskumnými úlohami. Je jediným svojho druhu v SR a tým aj najvyššou vedeckou autoritou pre oblasť rusínskeho spisovného jazyka, ktorý bol kodifikovaný v roku 1995. Učiteľstvo rusínskeho jazyka a literatúry je študijným programom v kombinácii s ďalšími 12 predmetmi, ktoré poskytujú hlavne také fakulty PU, ako sú pedagogická a filozofická.

Poverená riaditeľka ÚRJK PU Anna Plišková informovala, že ústav nadväzuje na doterajšie oddelenie rusínskeho jazyka a kultúry v rámci Ústavu regionálnych a národnostných štúdií PU. Ten sa od 1. marca transformoval na vedecko-výskumné centrum PU. Oddelenie fungovalo od roku 1998 a Plišková bola už medzi jeho prvými troma zamestnancami. (...) Od roku 2005 je akreditovaný bakalársky stupeň študijného programu rusínsky jazyk a literatúra, najnovšie sa usiluje o akreditáciu magisterského stupňa toho istého programu.

(...) ÚRJK plánuje spojenie s podobnými pracoviskami rusinistiky na univerzitách v Krakove, Novom Sade a v Nyiregyháze. Chcú pripraviť deň otvorených dverí a zorganizovať letnú školu rusínskeho jazyka. K štúdiu rusínčiny mienia prilákať aj tých, pre ktorých tento jazyk nie je materinský. (*Korzár*, 15.03.2008)

Pohreb Đjura Papharhaja

V Ruskom Keresture (Srbsko) bol včera (17. marca) pochovaný jeden z najvýznamnejších rusínskych spisovateľov, básnik, divadelný pracovník, dramaturg, básnik, ideový tvorca kultúrnych podujatí a prvý laureát Prémie Alexandra Duchnoviča za rusínsku literatúru – Đjura Papharhaj, ktorý v sobotu zomrel v Novom Sade.

Včera na poludnie, vo Veľkej sále keresturského domu kultúry sa konalo komemoratívne stretnutie, na ktorom Michal Zazuľak, Vladimír Palančin, Slavko Oros a Jovan Zyvlak spomínali na tvorivú minulosť zosnulého a pripomenuli jeho veľké dielo, ktoré zanechal pre budúce generácie. Tie isté osoby prehovorili aj nad rakvou zosnulého v kaplnke keresturkého cintorína.

Pohrebný obrad vykonal rusko-keresturský paroch o. Julian Rac spolu s členmi kňazskej rodiny Chološňjakovych z Đjurďova.

Na konci smútočného obradu, členovia keresturskeho zboru zaspievali obľúbenú pieseň Đjuru Papharhaja – "Bačko, moja Bačko...". Spontánne sa pridali aj ostatní účastníci pohrebu a takto spoločne vyprevadili zosnulého na jeho poslednej ceste.

Večnaja jemu pamjať! (*Rutenpress*, 18,03.2008)

Komentarze: pt

МИХАИЛ ШАРГА

Уникальный словарь Димитрія Попа

Недавно выйшла книга, котру до днись ищи не мала словянська філологія, йсе „Словарь русинсько-украйинсько-руський" и „Словарь русско-украинско-русинский" у єдному томі. Автор сьої публікаціи – Димитрій Поп, знамый філолог-славіст, краєзнавець, автор цілого моря книг по истории Подкарпатськоі Руси. Діла майширшоі информованости читателей перву часть книги автор присвятив истории Подкарпатськоі Руси, де стисло подав майважнІ моменты многовікової истории подкарпато-русинського народа.

Дуже удачно пусля „Малоі истории Подкарпатськоі Руси" автор словаря представив матеріал под назвов „Язык подкарпатськых русинув як обьєкт політичных інтриг", у котрому выкреслив тоті основні перепетіи, котрі мав обсолвовати словяно-русинськый язык за послідні тысячу рокув. Туй автор справедливо указує на факт, ош без историчної екскурсій у минувшину, тяжко мож теперішньоє положіня русинського языка у морі словянськых языкув. Зато вун веде читателя у IX-е столітіє до епохи „учителів вшытких словян", авторув словянськоі азбуки и первых товмачень на словянськый язык такых текстув, як Літургія и Євангеліє, Солунських святых братув Кирила и Методія, у епоху первоі межипаціональноі словянськоі державы – Великоі Моравіи, под політичным вплывом котроі у другуй половині IX столітія быв русинськый край. Од момента своеі появы, словянська держава Велика Моравія ощутила на собі великый тиск из боку германських феодалув, котрі виділи у той важный барьер на пути їхньоі воєнноі політики у связи из словянськими землями. Може, ош иппен політичный аспект вплынув на рішеня Папы Римського Адріяна II, котрый у 886 роді не узнав ани Літургію, ани Евангеліє, котрі были товмачені Кирилом и Методієм на словянськый язык, Айбо уже на другый рук (867) Адріян II поклав богослужебні книги, товмачені Солунськима братами, на алтарь Базіліки св. Петра у Римі, и сым словянськый язык и символічно и фактично став на еден уровень из панівныма на тот час у Европі трьома языками – латинськым, греческым и иврітом. Инакше кажучи, словяно-русинськый язык быв кодифікованыїй у Римі ищи у далекому 867 році. Туй мусай повісти, ош Кирил и Методій за основу своїх товмачень взяли знамый їм из дітства солунський словяно-русинськый діалект, може ош тото быв и язык Білых Хорватув – далекых предкув Русинув, котрых исторична судьба у VII столітію закинула из Карпатського регіона аж пуд грецеську Солунь.

Зато, ош Словяны не мали из IX столітія свуй літературний язык, приняли за свуй язык церковнословянськый язык Кирила и Методія, на котрому ся и до днись ведуть Службу Божу у русинськых церквах. На велику шкоду, смерть Методія у 885 році (Кирил умер ищи скорше – у 869 році) поклала конець розвитию старословянського языка. Словяне Середньоі Европы помали ся прилучили до латинськоі культурноі сферы, што привело до того, ош словянська писемность у сьому регіоні поступом часу перестає ся хосновати. Западні Словяне скоро забывавуть и словянськоє письмо, и словянську азбуку, цалком переходять на латынь. Изась, як конштатує автор словаря, треба говорити про феномен подкарпатського Русина, котрый, не позиравучи на бурі историі, живучи тысячу рокув у державі, де домінантным народом не были Словяне, единый у Середнюй Европі сохранив словянськоє письмо, хоть и у русинськум краю довгі вікы – аж до 30 р. IX столітія доміновала латинь. Кромі того, Русины сохранили у своєму языці много елементув языка старых Словян. Завто русинськый язык мож правом поважати на ненарушеный лінгвістичный остров Середньоі Европы, по якому суть щедро розсыпані старословянські языкові перлы. У теперюшнюй Украйині такое положеня русинського языка из вины украйинських т.зв. „ученых", было перенесено из лінгвістики у політику и из проблемы научноі переросло у проблему політичну. Правда, теперішні украйинські научники не суть первыма, котрі шпекулувуть из русинськым языком. Ищи на конци XIX столітія антирусинські силы принесли Русинам данайський дар – так зв. „мовне питання". На честь подкарпато-русинськоі интелігенціи мож приписати факт, ош не лем же тот дар не прияла, айбо ся од нього активно диференцовала. (...)

На жаль, тота украйинофільна бацила, котра пувдруга сторочатому заразила галичан, емісары, котрых ся намагали у 20-ых и 30-ых роках XX столітія заразити ньов и подкарпатськых Русинув, днись ся подпорує доста широкым кругом так званых „ученых", котрі намісто того, обы ся занимали русинськым языком и показали его у цілуй його чудеснуй красі, показати его як рарітєт из многовіковов историйов, котрый помуг величити древньому словяно-русинському народу, занимавуться лінгвістичнов політиков, котра не має нич общого из науков. Иппен позад сьої причины, як утверждає автор словаря, вун ся и узяв за необычайно тяжку роботу – зложити первый словянськый триязычный словарь, котрый ищи до типирь словянська філологія не мала. Обы отобразити што майширокупалітру словарного фонда русинського языка, автор змуг привлечи ид збираню русинськых слов носителей русинського языка из ушытких районув края. Йсе є такой и новым подходом ид написаню русинського словаря.

Ищи еден штрих словаря, на котрый варта обернути позор – йсе намаганя автора через філологію подчеркнути такый знак русинського характера, як богобойность. Зато у словарі Димитрія Попа найдеме не лем русинські назвы ушыткых русинськых свят, з чим ся не стрітиме, а ни у єдному словарі, айбо и такое унікальноє русинськоє кланяня – Слава Исусу Христу и одповідь на нього – Слава Богу навіки!

Пуд час роботы над словарьом, автор, за его словами, обернув позор на таку деталь украйинськых опонентув Русинув, як безцеремонное присвоєня ними русинськых слов и намаганя втиснути іх у словарный фонд украйин-

ського языка. Айбо кидь у украйинськых академічных словарях таку трудность мож заобаняти приставками „арх", „обл", „вадь", „усн", то доста пюлло ся чують тоті редакторы телевізійник медій на Украйині, котрі змушувуть украйинськых слушателей розшифровывати такі тяжкі діла них „перлы", гибы украйинського языкового проява, як напримір: „Президент подав пропозицію, на яку премьер пристав". Айбо у сьому припаді, де ся поділо таке файне и зрозуміле ушыткым украйинцям слово „погодився". Редактор поміняв нерозумілым діла „щирого украйинця" русинськым словом „пристав". З другого боку, роблячи над русинськыми словами и украйинськым словарьом, автор обернув позор на вто, ош составителі украйинськых словарюв не дуже добре знавуть украйинськый язык – напримір: ани еден украйинськый словарь, до кунця ани академічный, не приводить прекрасне украйинськоє слово „начувай чя", авадь фразу „ну, начувайся" (Ну, погоди). Айбо при сьому, ушыткі украйинські філологі „впевнені" при тому, ош нигда не чули ани єдного русинського слова, ош русинськый язык – то лем „гілка" (діалект, говірка, наріча) украйинського языка, ош вун (наш язык) гибы є близьким ид украйинському, а русины по сюй теорії языковоі близкости такым кіпом являвуться украйинцями.

Украйинські учені ани не здогадують, ош языкову теорію вызначіня народноі принадлежности розробив німецький філософ кунця XIX столітія Гердер, завзятый ...панславіст! Вун ся держав гадки, ош світ годно змінити лем новоє и лем словянськоє общество, бо європейські народы суть на вто уже старі. Наперек тому, 70 рокув єствованя нового соціалістичного общества, не подтвердили теорії Гердера. Мают ся над чим задумати украйинські „учені". З другого бока, пять балканських народув бесідує сербським языком, айбо ани Чорногорці, ани Босняки, ани Хорваты себе не поважавуть за Сербув, и проти сього Сербы не мавуть ниякых претензій. Штось не штимує у теорії украйинськых „ученых" односно подкарпатськых Русинув. (...)

50-рочне замовчаня и игнорованя русинського языка, котрый сторочча служить нашому русинському народу, принесло великі шкоды світовуй славянськуй науці. Айбо выдержка Русинув у вопросах сохранения свого языка, їх консервативна живизна дала возможность выстояти и сохранити у памняти поколінь Русинув богатство всесловянського значенія. Сись феномен доказав зафіксовати діла нинішнього и будущих поколінь у своєму унікальному словарі – Димитрій Поп, котрый не принимавучи другі словянські языкы, пудняв русинськый язык на уровень, достойный світового языка. Общий словарь є наисто ярким приміром славістичноі наукы.

Товмачила др. С. Лявинец

Русинськый світ (Ruszin Vilag), januar 2008 (Угры)

В „товмачиню" др С Лявинец (з якого языка?), як і в цілым „Русинськым світі" за дуже є подля мене русицизмів ци язычия. Чом, кед Д. Поп має *словник* і *учителів*, Пані Доктор має: *словарь, читателей, новоє, русинськоє, сохранение, возможность*?... Ага, даруйте за скорочыня тексту. Хотіл єм змістити іщы інчий, важний для нас текст – адде ниже. (пт)

IRENEUSZ DAŃKO

Bielanka i po polsku, i po łemkowsku

Rada gminy Gorlice poparła w poniedziałek wniosek łemkowskiego stowarzyszenia Czuha, aby dodać nazwę w cyrylicy na tablicach informacyjnych w Bielance. Za głosowało 10 radnych, przeciwko – czterech, jeden wstrzymał się od głosu. Dyskusji nie było. W ślad za uchwałą samorząd gminny wystąpi teraz za pośrednictwem wojewody o zgodę do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

– To normalna sprawa. Rozmawiałem ze znajomymi z Bielanki i nie widzą problemu. Skoro większość podczas zebrania wiejskiego poparła wniosek Czuhy, to nie mamy prawa tego kwestionować – powiedział „Gazecie" po głosowaniu przewodniczący rady gminy Aleksander Kalisz.

Większość radnych nie podzieliła obaw części polskich mieszkańców Bielanki przed łemkowską nazwą. Jak pisaliśmy, wniosek Czuhy wywołał burzę we wsi. Podzielił nawet rodziny, w których jedni czują się Polakami, a inni Łemkami. Na początku roku na zebraniu wiejskim przeszedł tylko jednym głosem. Zwolennicy tłumaczyli, że chcą tylko skorzystać z prawa i przypomnieć historyczną nazwę wioski, w której większość mieszkańców jest łemkowska. Przeciwnicy wytykali, że to początek roszczeń mniejszości etnicznej i napiętnowanie wszystkich mieszkańców jako "Rusinów". W piśmie do władz gminy apelowali, by nie pozwoliły na "afiszowanie się" Łemków.

– Mamy demokrację i trzeba ją respektować. Prezydenta Polski też wybrano jedynym głosem. Nie dzielimy mieszkańców na Polaków i Łemków – ocenił polski protest przewodniczący Kalisz.

Poparcie radnych ucieszyło Łemków z Bielanki. Prawosławni i grekokatolicy akurat w poniedziałek obchodzili drugi dzień świąt Wielkanocnych. Z żalem pod cerkwią przyznawali, że ciągle nie pogodzili się z niektórymi polskimi sąsiadami. Narzekali też Polacy. – Łemkowie czują się tutaj panami. Dawniej po sąsiedzku jeden drugiemu pomógł, a teraz nawet za pieniądze nie chce nic zrobić – mówiła kobieta w sklepie.

Były i obecny sołtys Bielanki starali się łagodzić nastroje. Obaj Łemkowie przekonywali, że z czasem wszystko wróci we wsi do normy. – Polacy nie mają się czego obawiać. Na Kaszubach i Śląsku Opolskim nikomu takie nazwy nie przeszkadzają, to i tutaj ludzie przywykną. Moja wnuczka wyszła za Polaka i jaka to różnica? – mówił z nadzieją 86-letni Józef Czupik.

– Tyle lat żyliśmy w zgodzie. Szkoda kłócić się o parę liter - wtórował jego następca w sołectwie Julian Necio. I dodał z uśmiechem: – Przeszliśmy chrzest bojowy i następnym będzie łatwiej.

W maju mieszkańcy kilkunastu innych wiosek w sąsiedniej gminie Ujście Gorlickie zaopiniują wniosek Czuhy o dodanie łemkowskiej nazwy. Dwie inne z gminy Sękowa, w których przeważa mniejszość łemkowska, na razie zrezygnowały z konsultacji w tej sprawie.

Źródło: *Gazeta Wyborcza Kraków*, 2008.04.28

ПЕТРО ТРОХАНОВСКІЙ

Горяча Бурса пред сотном річницьом

15 марця проведено річны збоpы Стоваришыня „Руска Бурса" в Ґорлицях. Речы бы – од оной формальной стороны – так як влони, так як предвлони, як пред парома ци парунадцетьома роками. Каденция заряду Руской Бурсы, за старым та новым звычайом і статутом тырват лем єден рік. Добрі то, бо мож часто коригувати евентуальны поховзніня заряду (і ту буде єден з імпульсів мого днешнього писаня). Не до кінце выгідні то, бо час жене як фрас і ани ся не обізриш як злетіл рік і мус выберати новий заряд.

Тогорічне зобраня нияк, з вельох взглядів, не мож зачислити до штамповых. Уж на самым початку выламало ся оно з оных штампів, бодай кілкох остатніх років. Принято до Стоваришыня пятеро новых членів. І адде є наступний зо спомненых імпульсів до писаня. А – конкретні – сіл мі він на душу не так самым фактом числа новых членів як іх якости (для духовой внутрі Чловека пасувало бы мі ту красше слово). А іщы барже – сіл силом мотиваций, якы передкладали зобраным тоты, што хтіли вступити до елітарного кругу Руской Бурсы. І, же повім оне цілком на маргінесі, най сой речену елітарніст одчытує хто лем як хоче, был він – сес круг – од початку істнуваня Руской Бурсы так трактуваний.

Та ачий не зо свойой скромности, соромливости не горнули ся люде, остатнім часом, нашым часом до членства в Рускій Бусі. Суспільна діяльніст, ци радше неохота до ней была все хворотом нашого культурового кругу, а в остатній час стала ся епідемійом. Зато тіж радувати може, тішыти мусит метаморфоза што стала ся участю люди, якы – правда – горячыма симпатиками Руской Бурсы были все, але стояли гейбы з боку. Не буду ту очывидні проводил аналізы той трансформациі, мірял інтенциями як центиметром поставлений уж крок. Переконали мя, мягкого, спомнены выжше, выразно публичні высловлены мотывациі новых членів. Аж ся мі тепло попри серци зробило, коли почул єм першу сосеред них.

Выповіла ю Галіна Малецка. Выповіла так красні, же не годен єм сой дарувати незахраніня єй слова. Не мал єм диктафона, не зостеноґрамувал єм, виділо ся мі, же буду памятал. Та подальший, шувні подальший хід зобраня зрівнал зо земльом мою миролюбніст хвилі. І тілко мі лем, сонно-гмлисто остало: „Прагну быти членом Руской Бурсы, бо штоси во мі так мі каже, бо чую внутрішній голос што кличе мя до барже як дотепер вытуженого труду для нашого спільного добра." Повіла, і казала вісіти під повалом павзі молчаня. По котрій не могло не быти акцептациі зобраных для єй членства.

Дальшы кандидаты на членів тіж деклярували ся, може не так красномовно, але видимо щыро і переконуючо. Зрештом, головной ролі не грали ту слова, а – як і в припадку Галіны Малецкой – місце в суспільстві, нашым, неквестионувано лемківскым, рокы і крокы што за нима.

Знаме йі в однесіню до Андрия Малецкого, мужа Галіны („нобілітациі" через супружество сут ту обопільны), вітця прекрасным дітьом – молодым Лемкам-патріотам, долголітнього члена „Лемковины", чловека, якій враз з цілом родином, в тым і по роді, был при Бурсі все, не лем душом.

Василь Адамяк, тіж колишній член „Лемковины" з должезным стажом, актывний і по тым стажу. Може стежкы, якым хтіло ся лемківскыма быти, вели нераз гущавином жытя-ліса, але преці стежкы, якы ся домів переконано вертают, бывают безцінны.

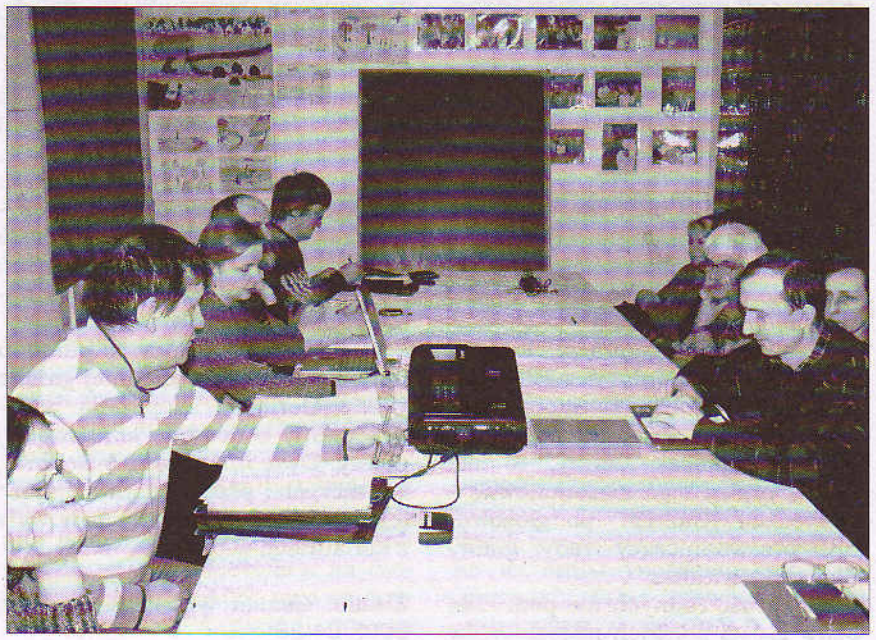

Погляд на середньо-західнію част простокутного стола засідань, якым передводил долголітній уж Ведучий Руской Бурсы Богдан Ґамбаль (другій од лівой страны).

Пан Тевдосий Дроздяк – вірний од років Рускій Бурсі не лем як консумент єй духовых дарів, але тіж – цілком безінтересовно – як робітна пчола, што розуміє, же при рідным улию трудити ся все треба. Трудом злато-чорным, штоденным. ...А при тым – видиме го час од часу в писаным слові, аж і в твореных для діти байках (чытай: „Лемківска Ластівочка").

Богдана Перегрима нобілітує уж сам отчий Дім, з якого вышло вельо одданых Лемковині люди. Маму видиме акуратні всяди там, де потрібны сут Люде. Старшы сестры, братя роками служыли вірно нашій справі (не все належні доцінены, за што і я раз іщы прошу выбачыня). Зов натуры Перегримів кличе гнеска і Богдана. На добру пут!

Як видно з той презентациі, Руска Бурса збоґатила ся цінныма душами, умами, руками. В час трудний, час, коли новом силом розлігат ся вытя волків з Лемківщыны... А може новы члены зато і пришли? Може то незбагнений зов для потужыня самооборонy?

Погляд на середньо-східню част стола; на другым пляні сідят новы члены Стоваришыня Руска Бурса. ➲

➲ Глубоко застарала ся (а може лем задумала?) др Олена Дуць-Файфер. А пан Тевдосий Дроздяк закрыл руком очы. Пред чыім – бо преці не своім, і не єй – стыдом?

Радуючы ся зо силы новых членів, пришло ся нам неодолга возріти до силы „старых", менче ци веце вжытых уж в Бурсу, до іх взаімного довіря, пошаны взглядом себе, пошаны тых, што Бурсі оддали вельо дни і ночи, фалат жытя... Та може розвинути мысель од другого края?

Все, уж од товды, коли сами были мы іщы порівняно молоды, з великом надійом вірили мы, же нас колиси хтоси змінит на народным постерунку, же підтримат, сперша бодай єдном руком, дідову чепігу, а пак уж, обома возме ся до ораня. Тішыли мы ся приходячій вразумленій молодости, хоц ішла она, все іщы іде ґу рідному полю несьмілым а то і шпонтавым кроком. Най сой одчытує хто як хоче — похосную тот вислів, уж без маргінесу, іщы раз, – але ішли мы през жытя нескверно, а на молодіст числили мы автентычні. Зато з отвореныма руками витали мы пред роком ци двома приплыв доброй „новой кырви".

Зато і чудном была для нас нестрічана в тых просторах експресия молодости. Похоснувана для доведіня своіх раций і дачыіх не-раций. Не критикую критыкы як такой. Не критикую доходжыня правды, ту акуратні выголошуваного особом барз мі близком, в народным виді выпеленченом по части через себе самого (менча о назвиска, най останут медже нами). Чудує мя лем спосіб переказу. Мал бы він мати о вельо веце деликатности, такту, пошаны для авторитетів, без якых мы ківільны. І о тото – о взаімну пошану єм просил, лишаючы до заране Руску Бурсу.

Выбрано Заряд Стоваришыня Руска Бурса на наступний рік, в складі: Богдан Ґамбаль – ведучий, Олена Дуць-Файфер – заступник ведучого, Лідия Коцур – секретар, Іван Квока – скарбник, Андрий Малецкій – член.

Пред нима, але і преці пред нами – вшыткыма членами Руской Бурсы, пред вшыткыма Руснаками, котрым Руска Бурса за Матір Кормительку была і має быти – радісний труд одсвяткувати 100. річницю єй покликаня, припадаючу на осін того рока.

Знимкы: Павел Стафиняк

Ниже поміщений текст пролежал в нашій редакциі пару років, але не парунадцет, як бы выходило з датуваня Автора тексту. Горі на ориґіналі є одручно написане: *Послане до „Загороды" в 1996 – хыбаль не печатане.* І я тот текст „од рукы" не помістил в „Бесіді", бо чомси, в настрою хвилі, виділ ся мі неактуальний уж. Та гнеска, взявшы го пред очы, виджу як барз єм ся товды помылил. Бо добре писаня все остає добрым, мало того – є як старе вино, з роками шораз ліпше. (пт)

БОГДАН ГОРБАЛЬ

Лемковина і справы не лем лемківскы 1996

Лишаючы Польщу в січни 1990 рока не думал єм, што на наступний раз буду ту аж по веце як шестьох роках. Змінил єм ся я, змінила ся Польща, а справы лемківскы перешли през ріжны закруты – часом горы обходили, то зас пхали са просто до верхів. Будучы на Лемковині, в кінци липця 1996 рока виділ єм дашто, чул єм дашто і декотры з тых справ гев хочу описати.

Іхаючы автом зо Заходу в Горы дістали сме пробку того, што буде ся діяло през векшіст нашого перебываня в Карпатах. Як затягло ся дойджом деси од Вышньо Шлеска – так не спосіб было ся од нього одорвати. Люде бесідували, што попередні літа были аж за горячы – а тото такє невыкаране. Ци то буде кара за штоси?

В суботу поіхали сме на Ватру. Што з того, коли ранком такой ляло і не ляло – и зас ляло. Барз знеохочены забрали сме ся зо Ждыні і поіхали на Конечну, до словацкой границі. Одтамале вернули нас, бо сме не мали „зеленой карткы". Сесу картку выписал нам занимаючий ся тым передставитель ПЗУ – лемківскій ґазда в Конечній. Призріл ся на моє назвиско і одраз зачал по нашому бесідувати. Жычливі дорадил причыпити на заднім віконци авта „пеельку", бо без ньой мож мандат дістати. Так прирыхтованы поіхали сме на границю іщы раз і тепер без проблемів переіхали сме єй.

Гын по словацкій страні, або інакше бесідуючы, на Лемковині по словацкій страні єдна річ одраз звернула мою увагу – якіст доріг. Дір ниякых нее, іде ся рівно, гарді білом фарбом по боках і посередині помалюваном, асфальтовом дорогом. В Конечній же – на дорозі діра на дірі, не бесідуючы уж отым, што леній ниякых вымалюваных на ній нее. Славетна (бо єй тілкы рокы робят і зробити не можут) дорога з Ропиці до Бортного то історія сама в собі. В декотрых єй місцях мож асфальтом потягнути дост скоро, але „чорториї" і інчы міс'ця асфальтом ани не заливают, бо гварят што ся гора обсуват або якісий потічок іде і одраз вшытко нищыт. Зато робити не вартат! Од самых нашых краян, котры в горах мешкают, почул єм – што нияк в тых місцях дорогы не спосіб зробити, бо природа єй скоро нищыт. І так єм собі подумал, што фактычні – як ся людям штоси долго повтарят, то конец-кінців будут в тото вірити. Ци по словацкій стороні, два кільометры дальше, зимы не было? Той зимы, котра так паскудні подіравила дорогу в Конечній. Ци може тоты, котры дорогу в Конечній робили, повини гуси пасти? Ци то на тоты „чорториї" способу нее? Ци може нихто того способу не глядат – бо по што? До Бортного електрику допроваджено початком сімдесятых років, коли єй уж лем в пеклі не было (гын сьвітло і огріваня своє мают). То тепер, розуміє ся, треба своє одчекати жебы направду добра дорога была. А прецін уж цілком добру дорогу Бортняне мают, бо в векшости асфальтову – то нарікати не повинни. І не нарічут. Тішат ся з того, што мают, бо такы то сут люде. Лем ци оно фактычні так має быти? Дакус інакше справа выглядат в Конечній (ту дале о асфальті бесідуєме). Здає ся што польска держава (в порозумліню зо словацком) зробила Лемкам величезну прислугу отвераючы граничний перехід в тым селі і тым самым выполнила ліміт інвестиций в тым районі. Нихто одначе не думат о тым – якій то стыд для Польщы коли заграничний туриста въізджат на подіравлену дорогу. Гев зас зьвіданя: ци то оно фактычні так має быти?

Зышло мі дакус на дорогы, а мал єм о словацкій стороні (або як інакше гварят – полудньовій Лемковині) писати. Гарді гын є, Бардиів чудовий, лем же до мене все якыса біда приплянтати ся мусит. Або може ні, не так написати то треба. Може то деякы річы не сут так зроблены – як зроблены бы могли быти. Чытайте дале і оціните сами. Вчасна година пополудньова в Бардийові, склепы позапераны, але рестеврациі, кавярні і того роду бізнесы поотваряны. Зіло бы ся штоси, выпило, лем же... треба мати короны. Грошы маме, польскы і інчы, але змінити іх никде не спосіб! В суботу, вчасным пополудньом, в такым інтересуючым для туристів приграничным місті як Бардиів не мож змінити гроши? Порадили нам поіхати до Бардиівскых Купели і гын, в готели зминили сме грошы. Зіли сме полуденок, походили сме по тым курорті і вернули на пілнічну страну границі. На Ватру – гварите – ні на Ватру не вернули сме уж того дня. Пізно было і треба было домів іхати, славетном дорогом на Бортне.

В неділю пішли сме зас до Ждыні, але не одраз на Ватру. Хтіли сме перше быти при рукоположыню бортняньского краяна Юлияна Феленчака. Был уж бортняньскій Феленчак свя-

Церков Св.Йоана Златоустого в Полянах. Діло о. Н.Феленчака

щенником і добрі записал ся в лемківскій історії. Николай Феленчак был грекокатолицкым священником і суспільно-культурным діячом на Лемковині на переломі віків. Вродил ся він в бідній родині, котра з великым посвячыньом посылала го до ґімназиі в Яслі і Львівского Університету. Перед высвячыньом оженил ся з дівком великого лемківского писателя свящ. Владиміря Хыляка – Надійом. Пастырску послугу сполнял в селі Поляны к. Дуклі, де был парохом через 27 років. За його приводом побудувано не лем нову плебанію, але тіж церков, бо стара не могла помістити вірных єдного з найвекшых сел на Лемковині. О войні, яка розограла ся о тоту церков в роках нам уж ближшых чули вшыткы. Сьвіжы то раны і не хочу о них писати. Вертаючы до священника Николая Феленчака дописати треба, што барз дбал о моральне жытя своіх парафіян. Не переберал тіж в способах, коли треба было зо злом ся бороти. На проповідях гварил, што тот жену бье, а інчий про дурниці непотрібні сварит ся зо сусідом. Люде го слухали, нихто не сьміл слова речы против священниковому почынаню. Зато, што свящ. Николай Фенелчак належал до русофільской партиі, был він під конец вересня 1914 рока арештуваний через Австрияків і запертий в ляґрі в Терезині. В маю 1915 рока был перевезений до ляґру в Талергофі. В часі Першой Сьвітовой Войны пересідил він в ляґрах три роки. Його жена і дівка перешли голгофу в Полянах, в часі тырваня гын битвы медже Австрияками і Росиянами. Поляны в тым часі згоріли, а оген забрал тіж єґомостьову хыжу і ціле обыстя. Жена з дівком втекла піше на угорску страну і одтамале дістала ся до малого місточка в Австриі, де в великій біді пережыли они войну. Родина получыла ся зас по закінчыню войны. Вернувшы домів, терпіли они велику біду. Брак іджыня спричынил розвитя хворот. Сповідаючы гмераючого на тифус чловека – священник Николай Феленчак заразил ся сам і гмер 22 квітня 1920 рока.

Православний священник Юлиян Феленчак не мал вцалі лекшого до тепер жытя. По школах в Бортнім і бодаках, пішол до Рільничого Технікум в Ганчовій. Наступного рока гмерла його мама, лишаючы няня з шестерыма дітми, окрем теперішнього священника, котрий вродил ся 9 січня 1968 рока: Даньком (вр. 1969), Христином (1971), Гражыном (1973), Людмилом (1975) і Ірком (1978). Юлиян докінчыл середню школу, думаючы уж товды о вчыню ся на священника. То было фактычне покликаня. Три роки вчыл ся в Яблочыні. Трьох його приятели з монастыря: Любомір Воргач, Андрий Дудра і Роман Дубец выбрали на місце дальшой едукациі Пряшів. Інчий, Ярослав Нос, нашол ся в Америці. Юлиян Феленчак разом з Андрийом Кузмом задумали іщы інакше. Поіхали они до Інституту Святого Сергія в Парыжы. Хоц Лемкы в ріжных сьвітовых метрополіях здобывали осьвіту – то не думам, што якысий наш краян вчыл ся уж вчаснійше на священника в столичным граді Франциі. Выріжніня то для нього і для нас самых тіж, бо преці маме іщы єдного высокошколеного єґомостя з нашого роду.пят років студиів в Парыжы дали нашому краянови не лем осьвіту, але і помогли найти... жену. Учытелька французкого языка, Северина, остала 3 вересня 1995 рока імостю, по вчаснійшым принятю православной віры. Так зачал місийну послугу свящ. Юлиян Феленчак. На рукоположыня приіхало на Лемковину пятнадцетеро люди з Франциі, влучаючы православного священника з Парыжа. Не думам, што в Бортнім было даколи тілко Французів в тым самым часі. Завдякы іх присутности і знаємости французкого через свящ. Юлияна Феленчака почули сме в бортняньскій церкви святу Євангелию в языку Наполеона. Стало ся то в понеділок рано, в часі першой з ряду літургій, котры штоденні по рукоположыню правил новий священник. В віторок был він уж в ґорлицкій церкви, а в неділю стрітили сме ся в креницкій капличці. Многая і благая літа Вам, Отче Юлияне. Трудте ся на славу Божу і для добра нашого народу, а жытя най Вам ліпшу долю зрыхтує як то было в припадку Вашого іменника.

(дале буде)

Од Редакциі:

Спостерегли сме, же о. Юлиянови Феленчакови, гнеска уж протоєрейови і деканови, выполнило ся в січни 40 років. Прилучаме ся отже до прекрасных колишніх жычынь Богдана Горбаля, в новых, знаменных околичностях.

Петро Басалыга зас лавреатом!

Мило нам поділити ся з Бесідниками відомістю, же наш редакцийний колега, Петро Басалыга остал лавреатом наступного фотографічного конкурсу. На тот раз „побил" вшыткых участників в конкурсі *Поры рока в Сандецкым Бескіді*.

Петро Басалыга вродил ся 17 лютого 1555 р. в Свєбодзіні, з родичів выгнанців зо села Ставиша. В 1962. мал щестя вернути ся до Гір і полюбити іх цілым молодым серцьом. Высловлювати тоту любов пришло ся му за помочом фотографіі. По тым як оселил ся в Кренищи, в 1977 р. – ту нашол дівку на жену, Терезу, з котром повінчал ся в 1979 р. – звязал ся з фотографійом професийні. Од 1978 рока актывні діє в Креницкым Фотографічным Товаристві, бере участ в численных пленерах, конкурсах і – на днес уж – парудесятьох выставах в краю і за границьом. Серед них є 9 індивідуальных выстав, деякы во спілавторстві зо женом – Терезом. Вказує на них красу бескідніх краєвидів, памятки культуры, люди, одходячы традиції. Домінує ту, очывидні, лемківска тематыка. Є лавреатом вельох загальнокрайовых конкурсів. Спілдружыт му ту жена.

Серед лаврів сут выріжніня („Газеты Выборчой" і в конкурсі *Скарбы Малопольщы*), третя нагорода (в конкурсі *Придорожні капличкы і кресты*), друга нагорода (*Архітектонічний деталь*) і першы нагороды, в тым же конкурсі на архітектонічний деталь та во спомненым на вступі конкурсі. Жена Тереса здобыла третю нагороду в престіжовым конкурсі *Скарбы Малопольщы*.

Петро Басалыга был з нами од барз давна, уж од І Лемківской Ватры в Чарній (1983 рік). На наступній же – взял ІІ місце в ватряным фотографічным конкурсі. То была, як видиме, „щеслива рука". Фотографіі Петра выкорыстувано в вельох выданях. Просили го о тото польскы творці і выдавці. Та підкріслити прагнеме особливі нашы выданя: *Ци то лем туга, ци надія* (антологія), *Планетникы* Петра Мурянкы, *Лемківскы Календарі / Річникы*, в першым же ряді, бо в сталій співпрацы, наша „Бесіда".

Од пів тора рока Петро Басалыга є членом нашой редакциі. На таку пропозицию одповіл, же має ю собі за гонір. Не даст ся заперечыти, же гонір то барже наш. Співпрацувати з ним то нибы спожывати стравы Святой Вечері. Окрем вродженого таланту спостеріганя красы сьвіта, має в собі, мают обоє велькій Божий дар бытя з людми. Аж і такыма тяжкыма до бытя – як підписаний ту

Петро Трохановскій

Sądecczyzna inaczej widziana

Piotr Basałyga został laureatem tegorocznej edecji konkursu fotograficznego „Pory roku w Beskidzie Sądeckim". Wystawa pokonkursowa zorganizowana została w galerii Małopolskiego Centrum Kultury Sokół, a jej otwarcie było okazją do uhonorowania laureatów.

Tryumf Piotra Basałygi raczej nikogo nie zaskoczył. Jest powszechnie znany jako człowiek wrażliwy na ulotne piękno gór i co ważne potrafiący znaleźć się z aparatem w odpowiednim miejscu o odpowiedniej porze.

Ponieważ znakomicie fotografuje również żona Piotra, Teresa, od lat trwa rodzinna rywalizacja o prym w utrawalaniu niepowtarzalnych chwil i widoków. Tym razem żona musiała obyć się bez nagrody, ale na konkursach w latach minionych bywało odwrotnie.

– Wszystko zaczęło się od naszych wspólnych wypraw na szlaki Beskidu Sądeckiego i Niskiego – opowiadają Teresa i Piotr Basałygowie. – Podczas wycieczek odkryliśmy w sobie wrażliwość na piękno widoków i zaczęliśmy dzielić się wrażeniami że to, co widzimy, przemija. Tak w sensie historii, jak i chwili, gdy na niebie zmienia się konfiguracja chmur. Okazało się, że każde z nas widzi zupełnie inaczej te same sceny. Zaczęliśmy więc zabierać na wyprawy dwa aparaty... (...) (Stanisław Śmierciak, *Polska Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 28 kwietnia 2008)

Петро Басалыга, *Свитаня під грудми Яворины*, 2007. ➲

МИХАЛ КОВАЧ

Жытя

Як чудно природа дыхат
і якій полний таінства сьвіт:
чловек є дома,
пташок під хмаром,
во росі квіт.

Як скоро одплыват жытя,
одплыват тихо як ріка гет:
был ту і чловек,
і пташок был ту,
тераз іх ніт.

Чом

Я виділ сонечників
чорны калапы
ґу земли позогынаны,
як главы войска
змореного в маршу,
так на стоячы приспаны.

На верху тополі
гаврана єм виділ
як зграю свою скликує,
док вітер шмату жолту
зоз той тополі
бездушно-чудні сторгує.

Я знам, же вшытко жыве
вмерти раз мусит,
же ту на земли ніт раю,
лем не знам чого,
чом такой лем люде
же вмерти мусят – знают?

Вічніст

Час і простір, гвариме
початку ни кінця не мают.
Час фурман, простір фіякєр,
на котрій люди возят,
одтале та – до безкраю.
Я іщы ся тримам в сідиску,
але уж чую,
же фурман коні затинат
в тій безконечній простори
і все єм ближе пресудной хвилі,
кєд мя фіякрош немилосердно
зо сідиска здрылит.
О, як бы было прекрасні знати
ци простір і фурман час
такой де впаду, ту мя і заоре.
Ци мя самого пустят блукати
од зьвізды до зьвізды
в даякій інчій
безконечній простори.

з языка бачваньскых Руснаків
пересьпівал Мурянка

Жыва буде душа моя

(з чыну парастасу)

Пану Професорови
ПАВЛОВИ Р. МАҐОЧІЙ
Ведучому
Світовой Рады Русинів
за причыном смерти

ЖЕНЫ

слова глубокого сплічутя
передают
Головний Заряд
Стоваришыня Лемків
і Редакция „Бесіда"

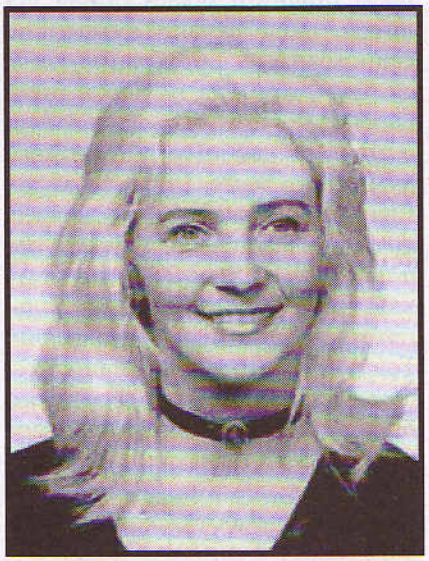

МАРИЯ МАҐОЧІЙ

Неждано одышла до вічности 12 лютого 2008 рока в Торонті бывша танечниця Піддукляньского Украіньского Национального Ансамблю, жена професора Павла Роберта Маґочія і добра мати – Мария Маґочій, з дому Чуван. Тота неждана смерт заскочыла нас вшыткых, котры сме Ю знали.

Мария Маґочій вродила ся 5 мая 1942 рока в русиньскым селі Ольшынків, теперішнього Лабірского округу, в родині Івана і Анны Чуван. Але она вырастала в Вышній Яблінці, рідным селі родины Чуванів, і там вчыла ся в рускій основній школі. Потім скінчыла середню школу в Гуменным і пак перешла жыти до ческого міста Фрідек Містек, де працувала в швальній фабрыці. Підчас тых років вчыла ся балету і прославила ся своім портретом на окладинці популярного пражского часопису „Květy" (21.11.1961).

На початку 60-ых років Мария Чуван вернула ся на східню Словацию, пришла до Пряшова, де стала ся танечницьом професионального фольклорного ансамблю – ПУНА (1963 – 1971). То был час найвекшой славы ПУНА, і Маша Чуванова, як ю товды называли, выступувала з ансамбльом в Німеччыні, Франциі, Югославіі і на Украіні. В 1968 році, пред окупацийом Чехословациі совітском армійом і єй сателітами в Варшавскым Пакті, Мария в Пряшові стрітила свого будучого мужа, Павла Р. Маґочія. Они ся повінчали в червци 1971 рока в православній церкви в Вышній Яблінці а потім перешли жыти до Кембрідж. Бывшы на Гарвардскым Університеті враз з мужом, Мария Маґочій вчыла (але і демонструвала) ту славяньскы народны танці (1971 – 1980).

В 1980 році Мария враз з мужом перешли жыти до канадийского Торонта і од товды аж до свойой смерти она пожертвувала ся выхованю троіх діти (Сінді, Даніка і Тінкы), а тыж старала ся о діти з інчых родин в рамках торонтской аґентуры Анекс.

Як і єй родиче, так і Мария Чуван-Маґочій была оддана свому русиньскому языкови і ідентичности без огляду на то, як іх інчы державы і політычны режімы означували. Она передала тоту гордіст голосити ся за Русина і своім дітьом і підтримувала діяльніст в русиньскым русі і в сфері русиністыкы свого мужа, професора Павла Роберта Маґочія.

Тоты, што Ю добрі знали, не забыли о ній і дали одслужыти панахіду такой по Єй смерти і по 40 дняк од Єй кінчыны в православным катедральным храмі Св. Александра Невского в Пряшові.

Вічная Ій Памят!

Сергій Біленькый,
Торонто

ДАМІАН ТРОХАНОВСКІЙ

Тен дзівни лемковскі наруд

Рідко коли дашто напишу, хоц мя і просят, а часом кажут. І все ся мі здає, же уж такой сідам і напишу. І хоц просят, а часом кажут, то все дашто... перешкодит. Тепер, як уж знам, же-м лінивий, та ся за оне писаня не беру, бо хоц просят, а часом кажут і так нич – з лініства – не напишу.

Того, што ту пишу, писати не хочу нияк, бо злі ся пише о стыдливых темах. Але хоц і не хочу, то не давало мі тото спокійні вснути, зато і пишу, жебы бодай спаня мі пришло, бо стыдом ся буду червеніл іщы долго! Попыртане колесо, або як баба повідали:

Чом єс глупий? Бо-с бідний!
А чом єс бідний? Бо-с глупий!

В липци тамтого рока Лемківска Молодіжна Орґанізация «Чуга» на основі арт. 12, пункт 7.1 *Уставы о народовых і етнічных меншынах і реґіональным языку* (Dz.U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141), хотіла воплотити ідею введіня на Лемковині двоязычных придорожных таблиц з названями денекотрых сел. Згідні з том уставом, в ґміні, де жыє мін. 20% представників дакотрой з меншын, або по суспільных консультациях в конкретній місцевости і прихыльности більше як половины єй жытелів, мож офіцийно хоснувати названя, попри урядовым, і в меншыновым языку.

Перекладаючы на наше буде то так: ідеме до власти даякого міста – най буде Краків – і бесідуєме, же нас ту од грома дуже. Власти винны зорґанізувати суспільны консультациі (напр. в формі референдум) і, при фреквенциі 100%, за нашым внеском мусіло бы голосуватґ, думам, даде зо 250 000 люди, жебы кажда краківска улиця, уряд, інституция, мала урядову польску назву і зараз під ньом лемківску. Нереальне? Ба, думам, же барз реальне! Закладаючы – приде на референдум лем 1% жытелів (2 500), мы ся возмеме до купы, понагваряме дакус нелемківскых знаємых, патріотычна еміґрация зас зачне высылати *дулярі* на брошуры і... Краків завоюваний! Нереальне? Ба, реку іщы раз, барз реальне! Але... на Лемковині? Думате уж, же знате, ґу чому пью? Не знате. Бо о тым

потім.

Здавало бы ся, же по чудным, комуністычным періоді, в котрым Лемкы мали быти Українцями, молоко было чорне, а колосы пшениці росли понад яблінкы, люде зачали думати по свойому. Але демокрация, хоче ся речы, пришла ґу нам в такій спосіб, же ани мы не встигли думати по свойому, ани свойого думаня не маме. І што то за демокрация, в котрій на звіданя *што хочеш?* ци *што можеш?* одповіме *ę* і *ą*? Іщы 20 років тому каждий ся боял, жебы го пальцями на улици не вказували. Товды офіцийні, за нашым – свойом дорогом – призволіньом, більшіст Лемків вкрывала своє походжыня, были сме пересічныма громадянами PRL, каждий ся боял о роботу, хоц робити был наказ, а пшениця дале понад яблінкы росла.

Так і доходиме до часів, де Лемкы то Лемкы, молоко по парудесятох роках зас єст біле, а пшениця росне попри яблінках.

* * *

17 лютого в селі Білянка проходили суспільны консультациі о введіню другой – лемківскої таблиці з названьом села. Річ, здає ся, проста – формальніст, котру треба переголосувати і само піде дале. І хоц здавало ся, же „з нима" сме сусідами, добрыма сусідами, то конец кінцьом вышло як все. Внесок о лемківску

Церков в Білянці. Графіка С Гібнер

таблицю перешол єдным голосом! До тепер справа іщы не вырішена, бо дивна особовіст, котра підписує ся *mieszkańcy Bielanki*, іздит по урядах і складат писма, жебы лем оне ся не стало. Жебы лем польскы діти не были вызываны в школі од Русинів, бо в іх очах то зневага. Сам єм цікавий, як ся тото скінчыт? Демокрация – демокрацийом, а більшіст (хоц ту меншіст) – більшістю! Хвала Вам Білянчане. Велика Вам Чест

за то, же не стыдате ся свойого лемківского слова, же так правдиво стоіте попри своім! Не звертайте увагы на шовіністично тупавы промовы великых блазнів, котры од 60-ох років уважают ся за автохтонів і перешкаджат ім лемківска – старша назва.

Думам, же іде ту о дуже більше справ, як лем о таблицю. Чловек вчыт себе і другых ціле своє жыття, зато і з того тіж вынести мож добру науку. Не ховаймe головы в пісок, не робме сами собі другой акциі Вісла. Таблиця – наше право. Тож вшыткы сме громадянами нашой державы і маме тоты самы права! Польща, то не держава Поляків! То держава вшыткых польскых громадян. Не чуйме ся ту вібчы, бо сме в себе і не робме зо своіх сел і хыж тыповых ґетт! При нагоді вчыйме ся толеранциі і доброго сусідства.

Tę część zdecydowałem się napisać w języku urzędowym, abym był zrozumiały przez tych zabiedzonych Łemków, którym wydaje się, że ich język jest skierowany tylko do krów, gęsi i kur!

Drodzy mieszkańcy Bartnego i Bodaków! Wstyd mi jest za Was za to, co zrobiliście, a bardziej nie zrobiliście ostatnim czasem. Zrezygnowaliście ze społecznych konsultacji w sprawie nadania łemkowskiej nazwy swoich miejscowości. No bo i po co Wam to? W sumie rzecz ujmując, ani Wam od tej tablicy pieniędzy nie przybędzie, ani pochwalić się tym nie ma jak. Już się wszyscy śmieją z Waszych argumentów, że tablice tyle kosztują i lepiej te pieniądze wydać na bardziej potrzebny cel. Zresztą mogę podsunąć pewien pomysł! Aby zaoszczędzić proponowałbym nie zlecać wykonywania tablicy „końca" Bartnego, bo... tam już nic nie ma i droga się kończy! Ale jeśli dalej chcecie zaoszczędzić, możecie wykuć w kamieniu napis

Бортне,

przecież tradycje kamieniarskie spod Magurycza i Mareszki znane są na cały świat! Przy okazji zareklamujecie kunszt tego rzemiosła, jak sami widzicie – czysty biznes!

Стыд мі за Вас Бортняне і Бодачане! Будучы в Вас не раз, знам, же польскій язык мож было чути такой лем од турыстів, приіздных. З усьміхом обзерал єм колиси репортаж о єдній старшій пані з Бортного, котра бесідувала лем по лемківскы і английскы. З радістю приізджал єм до Вас і купувал пиво по лемківскы, бавил ся на забавах і весілях. То в Вас было чути запах передвыселенчой Лемковины – той єднородной краіны, о котру нашы дідове і прадідове ся все бороли! Тоту, котру носиме в серци. Звідам лем, ци Вы ю в серци носите? Мі ся здає, же лем товды, як коровы приде выдоіти, гуси накотрмити, бо вкінци лемківскій язык на іх рівни створений.

Wrośliśmy w społeczność Bartnego. Żyliśmy jej łemkowskim życiem. Zapraszaliśmy do nas i sami byliśmy goszczeni. W wiejskiej świetlicy urządziliśmy wraz z "Werchowyną" koncert i potańcówkę. Niezwykle przejmujące były łzy starych ludzi, płaczących kiedy młodzi Polacy śpiewali w ich języku o ziemi, z której ich wysiedlono, do której tak trudno było powrócić... Так в своіх споминах написал єден з членів Студентского Кругу Бескідскых Провідників з Лодзі, котре в Бортным мало свою хыжу. Видно ту, же доцінити Лемків і лемківство хотят інчы, вібчы. Для вельох Поляків наша культура близжа, як польска, спільні з нами пережывают річниці Акциі Вісла, разом з нами хотіли бы ся сміяти і плакати, ходят до церкви. Та што з того, коли мы своім стыдом і глупотом даєме аргументы для бортаків, котры лем ждут аж нас не буде. А коли уж ся так стане і нихто не буде кричал о лісы, якысу там Руску Бурсу, шкільництво, бортакы будут мочы поставити пташок при скрисленым слові Łemkowie.

* * *

Нєє єднозначной дефініциі народу, бо кажда наука натігат ю в свою сторону. Найбарже загальні мож повісти, же то спільнота люди, котры жыют на окрисленым терені, мают спільну історию, культуру, бесідуют спільным языком. Не мушу хыбаль вказувати никому доводів, же сме народом. Але часом міцно треба ся застановити, в котрым сме місци народотворчых процесів? Смотрячы на остатні подіі – гей, народом сме цілом ґамбом, але лем товды, коли єст нам тото потрібне. Дома, в родины на гостині, на ватрах хочеме ся покроіти за своє, деклараємe приналежніст до Лемків, в неділю і свята ідеме до церкви. Стыд признати, дорогенькы вікендовы Лемкы!

Надіяли сме ся же демокрация, свобода, принесе з собом і наше воскресіня. Мали сме мати великы осередкы культуры, школы, ґазеты, радіо і телевізию – а принаймі каждий бодай кус о тым мриял. І може бы сме мали, лем до того треба сполнити єдно мінімум – треба выйти тій демокрациі наперед. Тішыти ся свободом і вполности хоснувати права, котры маме. Мусиме одшмарити своі стыдливи привычкы і не бояти ся іти допереду. Лем ци при днешній поставі родичів молоде покоління вынесе дажку науку з той лекциі? Думам, же ні. Бортне і Бодакы покля што не будут мати лемківскых таблиц. Зо стыду. Цікаве, ци за 30 років, як пройде єдно покоління іщы раз дахто підойме тоту ідею? Лем ци товды зас даякій інтелігент ся не найде і не повіст: *Але ту николи жадных таблиц не было!* Бою ся, же так може быти. Прото іщы раз спомну бабины слова:

Чом єс глупий? Бо-с бідний!
А чом єс бідний? Бо-с глупий!

Пост Скріптум
Як дахто почул сж ображений – пробачте. Жду Вашых коментарів на
damian.trochanowski@gmail.com

ZESTAWIENIE

SPORZĄDZONE Z KART PRZESIEDLEŃCZYCH LUDNOŚCI ŁEMKOWSKIEJ, PRZESIEDLONEJ Z POWIATU NOWY SĄCZ

Kontynuacja, część 8.

L.p.	Nazwisko i imię głowy rodziny	Miejscowość	Ilość osób	Nr. domu	Ziemi wha
1710	Taras Paraska	Łosie	1	8	
1711	Połyniak Salomea	Nowa Wieś	1		
1712	Wisłocki Jan	Łabowa	7	63	20,0
1713	Korba Teodor	Nowa Wieś	6	101	12,0
1714	Wiewiórka Jerzy	— ıı —	1	2	2,5
1715	Wisłocki Paweł	— ıı —	7	59	7,0
1716	Szyposz Marko	— ıı —	3	84	
1717	Pelak Michał	— ıı —	3	151	1,0
1718	Kidoń Paweł	Łabowa	5	149	12,5
1719	Ziaja Piotr	— ıı —	6	25	4,0
1720	Pelak Włodzimierz	— ıı —	4	29	6,5
1721	Hryńczak Bogdan	— ıı —	6	79	32,5
1722	Szeptak Jan	— ıı —	3		4,0
1723	Żylicz Anna	— ıı —	5	55	16,0
1724	Żylicz Szymon	— ıı —	3	55	8,0
1725	Czupak Pafnucy	— ıı —	7	75	6,0
1726	Śmietana Piotr	— ıı —	4	77	6,0
1727	Wojtowicz Antoni	— ıı —	5	60	20,0
1728	Wojtowicz Julian	— ıı —	3	60	22,0
1729	Filipiak Julian	— ıı —	3	117	4,0
1730	Korba Julian	— ıı —	2	21	0,5
1731	Pletenik Julian	— ıı —	2	23	5,0
1732	Wisłocki Jan	— ıı —	5	35	12,0
1733	Wisłocki Grzegorz	— ıı —	3	35	10,0
1734	Maslej Mikołaj	— ıı —	3	110	8,0
1735	Korba Piotr	— ıı —	4	21	7,0
1736	Oleśniewicz Jerzy	— ıı —	4	11	30,0
1737	Korpiak Jan	Biała Woda	3	65	6,0
1738	Obertan Szymon	— ıı —	3	24	8,0
1739	Łazarczyk Andrzej	— ıı —	6	69	9,0
1740	Mazurek Horest	— ıı —	8	16	9,0
1741	Dotkańczyk Teodor	— ıı —	3	5	6,0
1742	Karpak Jan	— ıı —	5	109	5,0
1743	Karpiak (.)enon	— ıı —	3	147	7,0
1744	Konował Stefan	— ıı —	2	25	5,0
1745	Barniak Jan	— ıı —	4	147	8,0
1746	Obertan Bazyli	— ıı —	3	62	10,0
1747	Konował Stefan	— ıı —	2	+	8,0
1748	Łazarczak Stefan	— ıı —	5	106	7,0
1749	Barniak Szymon	— ıı —	4	+	8,0
1750	Karpiak Włodzim.	— ıı —	2	30	6,0
1751	Konował Wasyl	— ıı —	3	139	10,0
1752	Korwan Jan	— ıı —	4	12	9,0
1753	Feczak Teodor	— ıı —	6	77	12,0
1754	Karpak Bazyli	— ıı —	6	88	12,0
1755	Feczak Marek	— ıı —	5	97	15,0
1756	Feczak Szymon	— ıı —	8	73	10,0
1757	Suchodolski Harasym	— ıı —	4	63	15,0
1758	Barniak Onufry	— ıı —	3	118	6,0
1759	Karpiak Adam	— ıı —	3	94	10,0
1760	Karpiak Prokop	— ıı —	4	4	8,0
1761	Kasprzak Teodor	Czarna Wd.	2	32	5,0
1762	Wisłocki Stefan	— ıı —	1	52	5,0
1763	Nawalony Marek	Czarna Wd.	3	47	3,5
1764	Maślejak Anna	— ıı —	2	16	2,0
1765	Gardoń Michał	— ıı —	5	37	50,0
1766	Radzik Jan	— ıı —	3	29	4,0
1767	Kasprzak Jan	— ıı —	3	22	12,0
1768	Wisłocki Stefan	— ıı —	4	41	5,0
1769	Szymczak Paweł	— ıı —	2	5	7,0
1770	Szymczak Filip	— ıı —	5	4	3,5
1771	Nagrauł Helena	Szlachtowa	7	25	2,0
1772	Krystyniak Jan	— ıı —	5	27	10,0
1773	Zaprzała Stefan	— ıı —	4	151	15,0
1774	Petrykowicz Cyryl	— ıı —	4	139	15,0
1775	Prokopczyk Jan	— ıı —	2	123	4,0
1776	Szczerbicki Piotr	— ıı —	3	61	5,0
1777	Osterczyk Michał	— ıı —	3	+	2,5
1778	Bulak Tomasz	— ıı —	7	2	7,0
1779	Krupnik Wasyl	— ıı —	3	59	4,5
1780	Surma Dymitr	Jaworki	3	75	7,0
1781	Burć Daniel	— ıı —	8	25	7,0
1782	Burczak Tymko	— ıı —	7	66	12,5
1783	Burczak Jan	— ıı —	4	+	5,0
1784	Surma Jan	— ıı —	8	131	10,0
1785	Krupnik Onufry	— ıı —	4	127	12,0
1786	Salanicz Ignacy	— ıı —	2	86	14,0
1787	Ikonicz Szymon	— ıı —	3	116	6,0
1788	Hołowacz Matwej	— ıı —	4	14	0,5
1789	Wasylkiewicz Sz.*	— ıı —	5	81	14,0
1790	Karpiak Jan	— ıı —	3	111	10,0
1791	Krupnik Daniel	— ıı —	4	21	8,0
1792	Opryszek Andrzej	— ıı —	2	+	3,0
1793	Światłowski Łukasz	— ıı —	4	88	7,0
1794	Szczerbicka Helena	— ıı —	2	46	6,0
1795	Hnatyszak Jan	Wierchomla	3	17	3,5
1796	Szlachtowski Konrad	Szlachtowa	3	78	10,0
1797	Szlachtowski Jan	— ıı —	5	52	10,0
1798	Seneta Dyonizy	— ıı —	3		0,6
1799	Wasylkiewicz Stefan	— ıı —	2	32	8,0
1800	Wasylkiewicz Grzeg.	— ıı —	4	127	11,0
1801	Żukow Anna	— ıı —	4	70	2,0
1802	Bartniak Stefan	— ıı —	1		
1803	Połyniak Paraska	— ıı —	1		
1804	Taras Anna	— ıı —	1		
1805	Hołowacz Jan	— ıı —	4	3	4,0
1806	Zaprzała Stefan	— ıı —	1	118	2,5
1807	Pientrasz Anna	— ıı —	3	+	10,0
1808	Kocur Anna	— ıı —	1		
1809	Serafin Julia	Łabowa	2		
1810	Taras Katarzyna	— ıı —	1	32	
1811	Szelep Michał	— ıı —	1	1	
1812	Szkirpan Petryna	— ıı —	1	65	
1813	Bortniak Filip	Krynica	1	22	
1814	Kluka Cyprian	Mochnaczka	1	9	
1815	Krynicki Julian	Słotwina	1	36	
1816	Wisłocki Dymitr	— ıı —	1	10	
1817	Dziubiński Bazyli	Wierchomla	7	41	20,0
1818	Górka Adam	— ıı —	1		
1819	Urdar Antoni	— ıı —	4	34	
1820	Hrela Jan	— ıı —	8	51	12,0
1821	Półtorak Grzegorz	— ıı —	9	64	5,0
1822	Bendyk Stefan	— ıı —	4	174	1,7
1823	Krompaszczyk Józef	— ıı —	8	89	5,0

L.p.	Nazwisko i imię głowy rodziny	Miejscowość	Ilość osób	Nr. domu	Ziemi wha
1824	Ostrowski Michał	Wierchomla	4	245	0,2
1825	Zadarlik Stefan	— ıı —	2	+	0,5
1826	Kleklak Stefan	— ıı —	6	163	10,0
1827	Miński Jan**	— ıı —	6	132	15,0
1828	Wartownik Maciej	— ıı —	2	95	10,0
1829	Krompaszczyk Miron	— ıı —	2	57	0,7
1830	Skowron Antoni	— ıı —	3	3	
1831	Tudaj Piotr	— ıı —	2	175	5,0
1832	Chowaniec Józef	— ıı —	2	176	18,0
1833	Karpiak Paraska	Biała Woda	4	147	6,0
1834	Feczan Onufry	— ıı —	2	6	2,0
1835	Kornyj Stefan	— ıı —	8	76	12,0
1836	Obertan Jan	— ıı —	3	59	7,0
1837	Obertas Bazyli	— ıı —	3	62	10,0
1838	Konował Konstanty	— ıı —	4	60	6,0
1839	Szust Stefan	— ıı —	2	21	6,0
1840	Karpiak Szymon	— ıı —	4	138	7,0
1841	Karpiak Jan	— ıı —	3	39	
1842	Su(.)ilas Jan***	— ıı —	4	100	7,0
1843	Su(.)ilas Sebastian	— ıı —	3	+	6,0
1844	Łazarczuk Daniel	— ıı —	4	68	10,0
1845	Suchodolska Anna	— ıı —	1	124	4,0
1846	Męciak Grzegorz	— ıı —	1	70	10,0
1847	Wisłocki Jan	— ıı —	3	62	2,0
1848	Wisłocki Jan	— ıı —	2	20	13,0
1849	Maślijak Jan	Czarna Wd.	2	15	2,0
1850	Ryskorczyk Bazyli	Szlachtowa	4	136	12,0
1851	Wasylkiewicz Sylw.	— ıı —	2	65	6,0
1852	Kowal Jan	— ıı —	1	156	8,0
1853	Steczyk Józef	— ıı —	2	34	2,0
1854	Betelak Anna	Jaworki	1	+	1,0
1855	Burdziak Maria	— ıı —	1	65	3,0
1856	Burdziak Wasyl	— ıı —	1	138	8,0
1857	Ikoniak Stefan	— ıı —	1	62	4,0
1858	Krzypiak Grzegorz	— ıı —	3	71	6,0
1859	Tyrciak Jan	— ıı —	5	102	7,0
1860	Tymczal Jan	— ıı —	7	27	4,5
1861	Ikoniak Piotr	— ıı —	5	149	12,0
1862	Białocki Jan	— ıı —	3	49	8,0
1863	Surma Ewa	— ıı —	5	106	7,0
1864	Brejda Jan	— ıı —	4	19	6,0
1865	Krupnik Dymitr	— ıı —	3	24	12,0
1866	Chalczak Jan	— ıı —	1	+	3,0
1867	Hołowacz Grzegorz	— ıı —	2	34	10,0
1868	Krystyniak Sylwest.	— ıı —	3	+	10,0
1869	Wasylkowicz Jan	— ıı —	6	159	17,0
1870	Szlachtowski Paweł	Szlachtowa	5	114	12,0
1871	Gryndziak Marek	— ıı —	1	95	6,0
1872	Beryt Pelagia	— ıı —	3	71	6,0
1873	Mateja Sylwester	— ıı —	4	+	3,0
1874	Ziemba Anna	— ıı —	2	59	8,0
1875	Podgórska Melania	Łosie	2	30	
1876	Gambal Konstanty	— ıı —	1	40	
1877	Hołowacz Likieria	Szlachtowa	1	36	
1878	Fedorczak Anna	— ıı —	1		
1879	Myryłowicz Jan	— ıı —	1	156	7,0
1880	Maryniak Fydynia	Kamianna	2		
1881	Postyngier Maria	Mochnaczka	1	26	
1882	Nowak Andrzej	Berest	1	79	
1883	Kofla Jan	Wawrzka	1	31	
1884	Leszczyński Michał	— ıı —	1	26	
1885	Wójcik Michał	Wierchomla	3	206	8,0
1886	Demara Jan	— ıı —	5	505	5,0
1887	Rusiniak Jan	— ıı —	7	+	10,0
1888	Polański Michał	— ıı —	7	+	9,0
1889	Cidyło Jan	— ıı —	8	+	10,0
1890	Hojniak Roman	— ıı —	2	8	
1891	Hopej Maria	— ıı —	3	47	7,5
1892	Półtorak Władysław	— ıı —	2	2	
1893	Hladyk Piotr	— ıı —	2	61	
1894	Półtorak Antoni	— ıı —	12	+	4,0
1895	Korostyński Włodz.	— ıı —	6		1,0
1896	Keklak Konstanty	— ıı —	2	112	10,0
1897	Wójcik Stefan	Krynica W.	4	158	2,0
1898	Kor(..)k Tekla	Muszynka	1		
1899	Matejko Nytyfor****	Krynica W.	2		
1900	Ignatowicz Katarz.	Wierchomla	5		
1901	Hura Eugenia	Jaworki	4		
1902	Maliniak Łukasz	Krynica W.	2		
1903	Urda Maria	Wierchomla	2		
1904	Dziubiński Piotr	— ıı —	13	159	3,5
1905	Baraniak Jan	— ıı —	10	180	3,5
1906	Chyria Szymon	Krynica	2	464	
1907	Dziubiński Piotr	Wierchomla	12	68	7,8
1908	Tudaj Józef	— ıı —	7	246	4,5

Razem osób – 9290, ziemi – 13390

\+ w danych pozycjach nie figuruje numer domu, jednak w rubryce „inwentarz pozostawiony" wykazane jest, że wyszczególnieni gospodarze dom posiadali; być może były to nowe domy, którym nie nadano jeszcze numeru.

* Szymon; obok podano drugi numer domu - 109

** zapewne - Mijski

*** od tego miejsca w oryginale dokumentu błąd w kolumnie „L.p."; po 1841 następuje 1832, w efekcie numeracja kończy się liczbą – 1898.

**** zapewne jest to Epyfan Drowniak – Nikifor; zastanawia tylko liczba 2 w pozycji „Ilość osób"; matka Nikifora już nie żyła. Interesujące, że Nikifor podał spisującemu nazwisko „Matejko" (tak się reklamował), być może sądził, że z „takim" nazwiskiem go nie wypędzą. Na pozycję 1899 (w oryginale – 1889) w danym „Zestawieniu" nikt chyba jeszcze nie zwrócił uwagi.

Uwaga: Materiał, brzmienie nazwisk i imion, pomimo dostrzeżonych pomyłek, przekazujemy autentycznie, tak jak zapisali je PUR-owscy pisarczykowie. To też historia. (przepisał PT)

Informacja

dla zainteresowanych odszkodowaniem za niezgodne z prawem wywłaszczenie w wyniku akcji "Wisła".

Naczelny Sąd Administracyjny w dniu 8.X.2001 r. uznał wywłaszczenie w latach 40. i 50. jako bezprawne. Zgodnie z obowiązującym prawem o odszkodowanie może wystąpić WŁAŚCICIEL lub SĄDOWNIE USTALONY SPADKOBIERCA. ➲ ➲ ➲

Decyzję unieważnieniu orzeczenia dot. wywłaszczenia orzeka Samorządowe Kolegium Odwoławcze w Nowym Sączu.

Konstytucja RP Art. 64 Poz.1 "Każdy ma prawo do własności i innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia" Poz.2 "Własność i inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlega dla wszystkich ochronie prawnej". Art. 77 poz.1 "Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej".

W celu uzyskania orzeczenia unieważniającego należy złożyć dokumentację do S.K.O. związaną z wywłaszczoną nieruchomością i sądowe potwierdzenie prawa do spadku itp. Potrzebne dokumenty znajdują się w różnych archiwach.

Senat RP w dniu 3.VIII.1990r. podjął uchwałę w sprawie akcji "Wisła" - cytat: "Komunistyczne Władze przystępując do likwidacji UPA dokonały przymusowych przesiedleń ludności w większości ukraińskiej. W ciągu 3-m-cy wysiedlono z rodzinnych miejsc ok. 150 tys. osób (w tym ok. 48 tyś. Łemków) pozbawiając ich majątku, siedzib i świątyń. Przez wiele lat uniemożliwiano im, a potem utrudniano powroty.

Senat potępia akcję "Wisła", w której zastosowano właściwą dla systemów totalitarnych zasadę odpowiedzialności zbiorowej. Cytaty w tej sprawie z materiałów IPN Zeszyt 10 z 2003 r.

- str. 33 "akcja "Wisła" była antyhumanitarna, stała w sprzeczności z normami prawa międzynarodowego."
- str. 58 "Łemków w powiatach nowosądeckim, krośnieńskim, gorlickim, nowotarskim niewiele wiązało z ukraińską ideologią narodową. Miejscowe władze były przekonane o ich lojalności wobec Państwa Polskiego. To akcja „Wisła" uczyniła z Łemków Ukraińców w mniemaniu społeczeństwa Polskiego."
- str. 116 "Władza w ewidentny sposób nadużyła swojej siły w stosunku do obywateli usprawiedliwiając łamanie ich podstawowych praw koniecznością zwalczania UPA. To po co prowadzono wysiedlenia jeszcze w latach 50., gdy już w 1947 r. zlikwidowano na terenie Polski UPA."

W chwili obecnej jest wiele publikacji n/t bezprawia związanego z akcją "Wisła" określaną jako największa zbrodnia w powojennej historii Polski.

Zainteresowanych zachęcam do zapoznania się z tymi problemami zarówno dotyczącymi odszkodowania jak i historii. W miarę posiadanych materiałów i wiedzy oraz możliwości technicznych mogę nawiązać współpracę.

KONTAKT - Jakub Dubec tel. 068 412-27-44 (e-mail: jerzydubec@poczta.onet.pl)

ЛУКА СУК

Чмель. Ту останеме на долгы рокы

Селечко невеличкє, якбы причаєне, сховане, молчаче, хыжы нибы потрачены і малыма скупинами стоят притулены до землі, а од вітру отулены коронами дерев овочовых, каштанами і дубами. Мож лем припущати – домышляти ся, же назва села походит од тых зьвіряток – овадів – чмелів, котрых мусіло быти на тым обшарі дост дуже, а відомо каждому, хто мал нагоду пережыти пригоду з тыма милыма зьвірятками, же они будуют неглубоко в земли своє гніздо і навершникы, котрых форма уставліня є подібна до забудовы села.

При головній дорозі ведучій до кусіцка шыршого сьвіта, зо сходу на захід, симетричні як в зеркальным одбитю, стояли штыри хыжы, заняты вчаснійше през осадників, котрых ріжны – не все похвальны мотивы – спровадили до того непозірного, приклиєного з трьох сторін до сосновых лісів села. ідучы дальше том головном дорогом во східню сторону, ближе ґміны і повіту, в оддаліню 400-500 метрів, стояла поєдинча, тіж занята уж хыжа, высунена як стражниця, бо прилігала лівом стороном до Найґутового лісика. В каждій з тых хыж мешкали люде, котры скрывали якісы особливы таємниці, якісы гріхы пополнены на своіх близкых або тіж на обчых людях, не відомо ци для особистой корысти ци з вымушеной конечности.

Ідучы зас в сторону західню, в близкости парудесятьох кроків дає ся зауважыти, штоправда схований в тени і загущыню великых, дородных каштанів, дубів і смереків, оплетений зеленым дикым виноградом, оброснений оздобныма кряками палац, до котрого провадили вытычены подля передуманых взорів, пороснены уж травом, баршницьом, бабками і коменицьом стежкы, ходникы і доріжкы. Доокола палацу розтігал ся невеликій парк. Стиль та спосіб будовы стоячых забудувань вказувал на іх віковіст. Дерева тіж потверджали свойом повагом, высокістю і розложыстістю конарів, же они ту, в тій осели мусіли быти першы. Здают ся потверджати тіж тот факт попрехыляны, принищены камінны памятникы, стары гробы кілкох поколінь. Были они усадовлены в приступным місци, на котре жыючы потомкы могли штоденно пізрити, быти в близкости своіх рідных. Може

в моментах тяжкых жытьово глядали при іх памятниках потішыня, дорады, а може тіж в хвилях радости, втіхы ішли ся тыма учутями ділити зо своіма предками.

Думал єм си нераз і тепер сой думам што то єст найвыразнійше знамено споседер тых видочных ріжниц – в способі віруваня і практыкуваня реліґійного і інчых – звязаных зо штоденным одвічным жытьом. Были они для Лемка барзкы обчы, неприступны, не до принятя; бо чом не ховат ся померших на теметові, лем ту, в близкости мешкальных будинків? В великій прихыльности і вырозумліню, нияк не вычерпуючы полноты арґументациі, мож приняти, же люде котры были за жытя повязаны великыма учутями, по розстаню хтіли мати рідных близко себе, або тіж – же в поближу не было церкви і цмонтеря, та мусіли ховати попри хыжы. Лемківскому выгнанцьови, вырваному з віковых традиций і звычаїв, о міцно утырваленым, єднозначным стереотыпі, котрий был закодуваний уж в ґенах, оголомшеному з дознаной безмірной кривды і ятріючого духового болю, трудно было найти добры одповіди на ріжны зьвіданя выкликуваны новом ситуацийом, якбы не з того сьвіта. Дост на тым, же цілий тот видок на переше взриня напавал тырвогом, зимном обчістю, неприхыльністю і про то долгій час нихто не одважыл ся там замешкати, глядал барже приступного місця. Забудуваня о котрых бесіда были частином першого маєтку в тым непозірным сельци. Німці уставляли іх в формі штырьокутника. Ту на двох боках стодолы были зрівнаны з земльом, в третім боці остала ся лем част мешкальна для маєтковых робітників. Великій з ґрузовисками по боках подворец нияк не приставал в выображыню Лемка ци забужака, ци польского централяка до подвіря якє мал при своіх забудовах в рідных місцях. Нихто тіж през долгій час загріти там місця без конечной потребы.

Здолж селя Чмель, з пілночы на полудне тягне ся сельска дорога, котра протинат головну, сьвітову дорогу, а в вызначеных кутах стоят хыжы, о котрых на перший позир мож речы, же то початок і такой конец села. В пункті протятя уж знаных нам доріг вызначений є початок штырьох пілдоріг.

Східня пілдорога до сьвіта служыла на дойстя дітьом до школы, коли-неколи ґаздам до ґміны оплатити податок і до Ґеесу, а дост часто декотрым хлопам на доізд до повіту на УБ. Діти доптали тоту биту пілдорогу на долгости штырьох кільометрів, ідучы до школы сусіднього села Шкляры Дольны, рільникы на протязі пятьох і піл кільометра, заходячы до Ґеесу, а выбранці УБ ішли пят кільометрів до стациі, на потяг до повітового Любіна – на пяту годину рано, жебы о пятій вечером привлечы ся назад і нормальным або прудкым ходом – в залежности од поры року і потребы выконаня чекаючой роботы – дойти до хыжы. Пілдорога сьвітова західня провадила до Качанова, місточка, вкотрым была стация колейова особово-товарова, фабрыка машын, спулдзєльня „Las", великій костел посередині рынку, міліция обывательска, уряды Ґміны, пару склепів, пекарня, рестеврация, торговиско і якісий лікар. До Качанова было дост далеко, до десятьох кільометрів, а же інча ґміна, люде без пінязи то рідко коли выкорыстувана през нашых білцарівян і інчых чмелян.

Пілдорога пілнічна была уж кус вдоптана през Лемків, бо то ньом в липци попереднього, сорок семого рока трудили ся выгнанці, жебы дотерти до вызначеного села – Шронова. Хоц-котры ґаздове перешли уж ньом пят раз.

Полудньова пілдорога тягне през тото выбране – конечністю – білцарівянами сельце. Як лишыт ся за собом на розстаю тоты штыри хыжы, вынурит ся наступна, нівша, а пак за шором дерев і крячыны роснучой над невеличкым ярочком, окружена деревами овочовыма, вынурит ся стара хыжа з высокым міцно спадистым двосторонным дахом і нетиповым, шмаряючым ся очы комином. В стіні оддорожній невеликє вікєнце обік двери, над нима невысоко вісит стріха, пред дверми камінна плыта, чысте подвіря, придбане оточыня. На перший позір приближыт подібніст до лемківскых хыж, з том знаменном ріжницьом, же є мурувана, а стодола стоіт напілперек, не лучыт ся з мешкальным будинком. Пару кроків дальше входит ся на деревяний міст над річком Шпротом. Од того чапавого мостка зачынат ся середина – центр села. На горбочку, з лівой стороны домінує нибы гайштофт (стражник) – трансформатор, горує над вшыткыма будинками, смотрит на штыри стороны сьвіта порцелітовыма очами, але очы тоты не ярили ся, были застыглы, не было доплыву жытьодайной енерґіі, якбы бракувало битя серця. Вшыткы ся го одраз бояли, бо вісіли на ним страшучы знакы, а досьвідчены люде, обыты кус попередньо в сьвіті не казали никому дотыкати, навет ся зближати до того стражника.

(далі буде)

АННА РЫДЗАНИЧ

Летовиско над могылом?

На зламі листопада і грудня австрийскы газеты „Der Standard" і „Kleine Zeitung" опубликували сенсацийны дописы тычучы ся спільной могылы што находит ся під плытом цивільного летовиска в Ґрацу. Місцьом по бывшым лягрі Талергоф званым через вязнів Галицком Голгофом заінтересувано ся пред сфіналізуваньом найвекшого в повоєнній істориі Штириі, шацуваного на 400 милионів евро промыслового проєкту. При войсковым летовиску Нітнер, што сусідує з цивільным Талергоф, плянує ся будову австрийско-україньскых летовисковых підприємств што продукуют выпосажніня но-вого европляну „Антонов". Та на перешкоді великовыдатковому предпринятю стати може історія. Од 4 вересня 1914 рока до мая 1917 рока в понижаючых обставинах, під непрерваным наглядом жандармериі вязнено там такой тридцет тисячи громадян монархіі обвиненых о русофільство. Нич розпочато будову бараків інтернуваны, серед них жінкы з малыма дітми, за пару тыжни спали під голым небом на огороджениій колячым дротом луці. Уж в листопаді катастрофічны санітарны обставины довели до явліня ся епідемі холєры, глушкы і плямистого тифусу. Лем за час першой зимы з причыны заразных хворот та выснажыня вмерло понад 1500 люди. Та за неофіцийныма даныма число жертв лягру перекрочнула 2200. Парадоксальным видит ся тіж факт, же серед тридцетьох тисячи вязнів лягру были тіж Украінці.

Австриякы до днес неохочо бесідували о чорным періоді своій істориі, а материялы тычучы ся тамтых подій были оприлюднены лем недавно.

„Выладунок" на стациі Абтісендорф

– Міністер бы хтіл, жебы тото было доглубні выяснене – повіл „Штандардови" Ансвер Лянг, пресовий представник міністра обороны Норберта Дарабоса.

Австрийскє Міністерство Оборoны і емеритуваний полковник Манфред Освальд, што бадал історию давного лягру, мают справу за барз деликатну, понеже на обшырі летовиска може находити ся збірна могыла кількох тисячи вязнів. Лятєр Талергоф австрийскы медиі назвали першым концентрацийным лягром в Европі!

Ци европляны стартуют на останках померших, застановляют ся журналісты. В 1935 або 1936 році в рамках медженародной конвенциии о охороні воєнных гробів ліквідувано лягровий цмынтір Під Соснами. Товды останкы померших пренесено до цільво выбудуваной каплиці на цмонтері при римокатолицкій парафіі Св. Йоана Крестителя в сусідній місцевости Фельдкірхен. Екгумацию проведено лем по пілнічній страні вылетной дорогы, то є обшырі летовиска Нітнер, котре в звязку з меґапроєктом має быти продане. На стіні каплиці выкуто пропамятний напис інформуючий о 1767 ту померших зо Східньой Галичыны і Буковины в 1914-17 роках.

– Нихто так направду не зна того числа – повідат Адольф Пелішек, бургомістр Фельдкірхен. Є такой мысли, же не вшыткы останкы пренесено, бо каплиця в формі ротунды є на то за мала. Потверджуют то знимкы америцкых розвідувальных служб з 1944 рока вказуючы, же на обшырі цивільного летовиска находит ся шувна част гробів.

Для Лемків тото місце є особливо дорогє. 17 вересня і 10 жолтня 1914 рока на сусідню стацию Абтісендорф двома транспортами привезено такой два тисячы краян, векшістю інтеліґенциі: священників, юристів, учытели і дохторів. Серед вязненых была тіж бременна Пелягія Сандович, вдова по розстріляным о. Максимі Сандовичу, а тіж студент права, автор *Дневника Лемка з Талергофу* Теофіль Курилло.

17 вересня 2004 рока, докладні в 90. річницю прибытя першого транспорту делеґация Стоваришыня Лемків одвиділа каплицю в Фельдкірхен, де першыраз православны священникы одправини панахіду. В тор-

жестві брал участ бургомістр Пелішек та місцевий парох Йозеф Ґшанес. Роблено пляны што до обходів сотной річниці, удоступнено находячу ся в парафії книгу померших, похороненых в каплици. Обіцяно поміч. Бургомістр вказал делеґациі старий будинок стациі Абтісендорф, а на закінчыня візиты пред будівльом цивільного летовиска зроблено памяткову знимку. Вступ на терен летовиска Нітнер, як переконував Адольф Пелішек вымагал бы згоды міністерства.

Подля полковника Освальда то лем вершок ледяной горы. Як до гнеска, в Австриі не проведено ретельных дошліджынь тычучых ся ляґру. Єдиныма што схылили ся над трагічным минулым были самы вязні і іх нащадкы. В 1924 роци во Львові стараньом Талергофского Комітета вышла перша част *Талергофского Альманаху*, а наступны в 1925, 1930 і 1932. Зобраны враз дали видну книгу *Военные преступления Габсбургской Монархии 1914-1917 гг.* Выдану в Америці 1964. рока на 50. річницю трагічных подій. Історик Інго Мірш в двотомовій моноґрафії „Feldkirchen bei Graz" з 1999 рока як перший з Австрияків звернул увагу на преступства монархії пополнены на Русинах. В справі збірной могылы был, подібні як міністерство обороны і місцевы радны, за покликаньом однісной комісиі. Архів в Ґрацу попри горі документів тычучых ся ляґру має выконаны через пароха з Фельдкірхен Ігнаца Йоґерля фотоґрафії представляючы жытя в ляґрі. Мож на них видіти перший транспорт з 4 вересня 1914 рока, ставліня бараків, а тіж похороны.

Першыраз представителі військовой команды Штириі 10 грудня 2007 рока в дни Прав Чловека, 93 роквы од орґанізуваня ляґру, оддали чест померщым і помордуваным цивілям, громадянам монархії. Скоре, 1 листопада в каплици за ініциятивом Анджея Урбаньского, ведучого Стоваришыня Польского Форум-Ґрац в товаристві бургомістра Ґрацу Зіґфріфа Нагля зложыли квітя консулі РП в Австриі Анджей Кузьма і радця амбасады Тадеуш Олівіньскій, што – як певнит бургомістр – стати ся має традицийом. А нич што, працы комісиі до справ войсково-історичных памяток ведены через Дітера Біндера, історика з Ґрацу може одкрыти важны, але болячы для вельох факты.

Знимкы з архіву Авторкы

Ци стоіме на костях предків? ➪

О. Любомір Воргач і о. Роман Дубец з книгом померших в Талергофі

ПІСНІ З ДРАМЫ *ЗЕМЛЯ КЛИЧЕ*

Пісня Талергофців

В Талергофі, на чужыні
Гыне рускій нарід –
За Вітчызну улюблену
Зносит тяжкы кары.

Слезы щыры, слезы чысты
Течут потоками,
Стражде Русин на чужыні
Медже ворогами.

Ой, прилетте до нас пташкы
Серед той болести
І знад Сану, знад Попраду
Вістку нам принесте.

Кєд вернете – оповісте,
Як ту нарід конат.
Най остане жывым внукам
Памят вічна по нас.

Дольо моя

Дольо моя, дольо моя,
Дольо невесела,
Чом єс мене, дольо моя,
До нужды привела.

Не з пияньства,
не з циганьства,
Ани не з розбою,
Лем за тото, же-м был вірний
Лемковині моій.

Земля кличе – драма о. Кірила Чайковского в адаптациі Петра Мурянкы, грана через Театр ТЕРКА в 2004 році.

ПЕТРО ЛАІК

Двояка ціна хліба

— Пане, пане, поможте убогому чловекови в його біді — кричала за Іваном чорнява особа в брудным облечыню, котра стояла перед величезным склепом, з котрого Іван выходил. Він ту раз на час приходил з недалекого села купити тото, чого в їх малым склепі не было. Часу мал дост, бо уж был на пенсиі, лем тых піняжків могло быти веце... кєд за собом почул прошений голос, обернул ся і повіл:

— Як мам вам помочы, чловече? Што од мене хцете. Не знам вас.

Іван помагати любил, был християном. І в брудно облеченій особі, котра го сперла, виділ на образ Божий сотвореного чловека, котрий потрібувал помочы.

— Дайте мі, пане, да-с пятдесят корон на хліб, бо дома троє діти чекат голодных, а заробити не мам де — просила Івана чорнява особа.

— А не хцете вы мене обдурити? Заправды сте аж в такій біді? — зьвідал ся Іван.

— Ой, пане най ня так покрутит, кєд вам не повідам правду. Фалатка хліба не маме, а молоко моі діти уж ани не знают як смакує...

Жаль ся зробило Іванови бідака. Посмотрил до пуляриса, та была там уж лем остатня стівка.

— Діждийте ня ту, піду вам купити хліб, бо даякы корункы мі іщы мусят остати на дорогу домів — повіл Іван і вертал ся до склепу.

— Та тото так не треба, я собі куплю сам, лем змінте стівку і дайте корункы мі — дудрал за ним хлоп. Іван уж того не зачул. О пару минут ся вернул з реклямівком, в котрій был хліб.

— Берте, однесте дітьом.

— Но...о...о, дякую! — процідил тот помедже зубы і скорым кроком забрал ся гет.

Іван не чекал вдячности, был радий, же зробил добре діло. Мило смотрил за особом, та враз не звірил власным очам: чорнявий хлоп пішол просто ґу кошам на сьмітя і реклямівка з хлібом скінчыла в єдным з них. Іван стоял як столп. Был смутний, же ся дал обдурити.

— Пане, пане! — вырвал Івана з думок інчий голос. — Дайте убогому чловекови пару корунок на хліб...

В спокійным Івані зачал ся будити справедливий гнів.

— На хліб? Та і вы хочете на хліб? — зьвідал ся уж міцнійшым голосом.

— На хліб, пане, од вчерашнього полудня нич єм не іл — прозвучала одповід.

— Так добрі, вкажу вам де хліб є. Подте за мном! — наказал Іван незнаємому і завюл го ґу кошови на сьмітя. Потім повіл: — Отворте кіш, там мате тото, на котре просите пінязи!

І Іван зас не вірил власным очам: незнаємий отворил реклямівку, вынял з ней хліб, поцілувал го, двигнул догоры і повіл:

— Дякую Ти, Господи, за Твій дар.

Потім ся обернул ґу Іванови, не розуміючы крутил головом і бесідувал:

— Же ся не ганьбите, пане! Сьвіжий хліб вышмарити до сьмітя, то уж не знате, што мате з предостатку робити?

Іван не встиг пояснити незнаємому, же то не його діло, бо тот взял хліб під плече і одышол зо словами:

— Тоты люде не знают што то є біда! Так собі не цінити божий дар...! За тото мусит прийти на сьвіт кара...

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

***

Повторило ся тото
што николи ся не повтарят
і ріка і вода
лем рокы
все проходят
і не маме себе
лем в собі
образ свій несеме
котрий ся повторит
як станеме проти себе
нич не речеме
бо вшытко знаме
од все

***

міщу ся іщы
в першым ряді
справ незалатвленых
і фурт
містити ся мушу
хоц ся не надаю
ани в єдну
ани в другу сторону
пересунути справы
не даю
бо то так
якбы дахто лишыл
порожню діру
в камінным ґрунті
николи не загоєну
в дачыім сумліню

Покус

Покус іщы
чуємe
як сніг холодит
і промін гріє
фалат землі
і тіло
на ній зітліле
од немочы
борозд выораных
Покус іщы
дзвонит дзвонок
на час
і діганят
крок по кроку
скорше пильнійше

І покус уж знаме
же треба змінити
тото што знаме
Покус

Прошу о выбачыня

По явліню ся мойой книжкы „A Wisła dalej płynie" отримал єм вельо листів. Деякы дозволил єм сой уж опубликувати („Бесіда", номеры 100 і 101), деякы публикую іщы (тіж з обовязку, бо писаны до Редакциі).

Отримал єм тіж лист од Пана Семана Мадзеляна, в якым звертат мі Він увагу на ряд пополненых нетактів і блудів. Застерігат, же зміст листу має остати медже нами, але жадат прилюдно перепросити Го. Тіж Жену Йоганію і Памят Вітця – Василя Мадзеляна.

Так і чыню. Щыро, з глубины серця прошу о выбачыня. Прошу тіж вырозумілости для ся: не было во мі злой волі. Писал єм так, як записала тоты далекы уж рокы моя памят, што черпала з памяти і переконань моіх близкых. Думам, же ріжне розумліня того самого, взяло ся – як все – зо субьєктивных одчуть каждого з окрема. Вшытко єдно – вину за причынений смуток беру на ся. Мі тіж зато смутно.

Петро Мурянка (Трохановскій)

Дорогий брате!

(...) Ніколи у житті я не читав по-польски. Першою була ваша книжка. Перечитую другий раз, не пропускаю жодного слова. Якщо прямо сказати, то не усе досконало розумію, але зміст в цілому схоплюю. Прекрасно описуєте своє життя після переселення батьків на „Землі Одзискани". Відчувається Ваша синівська любов до Матері і Батька. Описуєте про сусідів, про брата Ярослава, про своіх вчителів, про першу сповідь і.т.д. Маєте великий дар поета – письменника. Недарма вчителька Вам подарувала книжечку „Kozeta". Багато у книзі розповідається про нашу Білцареву. Книжка мені сподобалась. Я ще раз Вам щиро вдячний. Низький Вам уклін! (...)

Семен Возняк

Książka poezją i sercem pisana

Od wielu lat znam łemkowskiego poetę, działacza społecznego i Redaktora „Besidy" Piotra Trochanowskiego (pseudonim poetycki Petro Murianka) a nawet odwiedziłem go w jego krynickim mieszkaniu podczas mojego pobytu w sanatorium w Krynicy, w marcu 2007 r. Piotr Trochanowski kiedy tylko pojawi się w Gorlicach, gdzie mieszkam, w Bursie Ruskiej czy przy cerkwi prawosławnej na Zawodziu za każdym razem przywozi ze sobą jakiś ciekawy montaż literacko-poetycki. Piotr Trochanowski w tematyce łemkowskiej jak to się mówi „siedzi od lat całą parą".

Toteż z dużą satysfakcją przyczytałem jego ostatnią książkę „A Wisła dalej płynie (wyd. Stowarzyszenie Łemków, Krynica-Legnica 2007). Książka ta pisana jest sercem i poezją, pełno tam opisów poetyckich „raju utraconego", jakim jest ziemia łemkowska w Beskidzie Niskim oraz życia Łemków po wysiedleniu na Ziemiach Zachodnich. Na pierwszej stronie Trochanowski pisze taką oto dedykację: „Sąsiadom naszym Polakom, z wiarą – że zechcą przeczytać i spróbują zrozumieć – poświęcam". W tym miejscu dodam, że jest wielu Polaków, którzy jeszcze przed przeczytaniem tej książki po ludzku rozumieli łemkowski los i z dużym współczuciem odnosili się do tragedii Rusinów w 1947 roku. Byli to najczęściej sąsiedzi z pobliskich polskich wsi. Wspomina choćby o tym mój dobry znajomy i sąsiad, nieżyjący już Roman Chomiak z Wawrzki w pamiętniku „Nasz łemkowski los".

Należy się na wstępie wyjaśnienie tytułu książki Petra Murianki „A Wisła dalej płynie". Taki ma tytuł ostatni, 17 rozdział książki, w którym autor opisuje swój przyjazd z ojcem do Warszawy w celu zdania egzaminu do seminarium duchownego kiedy miał skończone 15 lat i jedną klasę technikum budowlanego we Wrocławiu. Ojciec po załatwieniu formalności pojechał statkiem do Włocławka aby odwiedzić swoją siostrę Annę a syn, który go odprowadził stał na Moście Poniatowskiego i patrzył na odpływajacy statek i Wisłę. Myślał wtedy: „Wisło, Wisło, królowo polskich rzek – czemu twoim właśnie imieniem ochrzcił ktoś jedno z najohydniejszych przestępstw tysiącleci, „akcję" – najboleśniejszy nasz ból, nieskończony smutek mamy, taty, Jarosia, mój? ...Ruszyłem przed siebie. Mierzyć się z życiem. A Wisła płynęła dalej".

Piotr Trochanowski urodził się 10 sierpnia 1947 roku w Parchowie (legnickie) nad rzeką Szprotawą a rodzinną wieś rodziców Binczarową koło Grybowa, skąd zostali wysiedleni, poznał z opowiadań rodziców. Poznał tak emocjonalnie, że nawet jako uczeń narysował i namalował mapkę tamtejszych okolic, a będąc we Wrocławiu postarał się o mapkę ziemi sądeckiej z nazwami wsi łemkowskich.

Ostatecznie po wielu zakrętach życiowych dobry los rzucił Piotra Trochanowskiego do perły polskich uzdrowisk Krynicy, gdzie mieszka z rodziną na plebanii obok cerkwi prawosławnej nad starym krynickim cmentarzem.

Ma zatem w zasięgu ręki łemkowskie wsie (te cudowne krajobrazy), do których miłości i tęsknoty nauczyli go rodzice.

O książce Murianki można by napisać drugą książkę, bo tak jest wartościowa z punktu widzenia psychologicznego, socjologicznego, językowego, politycznego, literackiego, ale ograniczę się do telegraficznych skrótów. Książka napisana jest w języku polskim, ale pełno w niej wstawek z języka łemkowskiego, co potęguje autentyzm opisu. Np. „doma sme kysyły rydżyky" (s. 60), „A tak sme sia dały wyhnaty" – bezradna żałość ojca z powodu wysiedlenia (s. 60). Z żartem i humorem autor podchodzi do swojej postury fizycznej: „żem taki kurdupel" (s. 71), na co ja odpowiem japońskim powiedzeniem – „dużego człowieka rozum się nie trzyma". Dużo też jest w książce polskich słów rzadko dziś używanych albo gwarowych: „przekopyrtnął" (s. 28), „knypkowaty" (s. 28), „żal jak fras" (s. 48), „doszkandybali do domu" (s. 61), „bortak" (s. 67), „pokićkała" (s. 57) itp.

Znakomite są w książce opisy wielu sytuacji jak np. obraz Maksyma Sandowicza (s. 34), który matka Trochanowskiego traktowała jako święty na wiele lat przed jego kanonizacją w 1994 r. W tym miejscu wspomnę, że we wrześniu 2007 r. kiedy przenoszono ze Ždyni do cerkwi w Gorlicach trumnę z ciałem Św. Maksyma, brałem w tej ceremonii udział widząc w pochodzie Piotra Muriankę, któremu nawet zrobiłem zdjęcie.

Sytuacje szkolne: pozostawiony za jakieś szkolne „przestępstwo" po lekcjach wśród uczniów starszej klasy, gdzie się przed tablicą posikał (s. 36). Opis sąsiadów: Palidraba (s. 56 - 62), który został zabity przez sąsiada z powodu zatargów sąsiedzkich. Pasienie krów w tym jednej prowodyrki zwanej Styjana (s. 66 - 67). I tak kartka za kartką pełne są ciekawych opisow krewnych, sąsiadów, okolic, przyrody, własnych losów.

W podtytule znajdujemy informację: „z zamierzonego cyklu: opisać życie". Z tego wynika, że autor ma w zamiarze pisać dalej o swoim losie, na co jako czytelnik czekam z niecierpliwością. Dodam jeszcze, że do tego pisania namówił Trochanowskigo Antoni Kroh z Nowego Sącza, a słowo wstępne do książki napisał dr Zbigniew Siatkowski z Akademii Pedagogicznej w Krakowie – od wielu lat miłośnik poezji Murianki. Podobnie jak ja.

Marian Janiga

Краківскій Бурсак

КРАКІВ – СТОЛИЦЯ КУЛЬТУРЫ НЕ ЛЕМ ПОЛЯКІВ ✹ СТУДЕНТСКА СТРАНИЧКА ✹

Шедевры церковной штукы

Прогулька по унікатовій выставі

В Кракові, культурній столици Польщы, находят ся ріжного рода музеі, выставы, а серед них єдна, о котрій особливі треба спомнити – нова стала експозиция Народового Музею в Кракові: *Церковна штука в давній Річпочполитій*. Запрашам вшыткых чытателів «Краківского Бурсака» на коротку прогульку по семох поміщынях Палацу Біскупа Еразма Цьолка при Канонічій улици, де находят ся унікатовы експонаты, походячы головні зо східньой і полудньовой териториі давной Річпосполитой. Є ся чым погордити, бо вказуваны в Кракові шедевры церковной штукы творят найстаршу і найчисленнійшу того рода колекцию в Польщы.

Нич войдеме до першой салі, хочу Вам лем коротко оповісти про історию той єкспозициі і форму, в якій сут вказуваны шедевры церковной штукы.

Краківскій музей громадити іконы зачал уж давно – першы експонати походят аж з 1884 рока. Колекция цілий час ся розшыряла, купувано новы шедевры, до музею трафляли тіж цінны дары. Выставу творят предовшыткым іконы, але інчом групом сут: забытковы кресты, медяліоны, гробниця і другы предметы культу. Вказуваны іконы походят переважні зо східніх теренів давной Річпосполитой, а другій плян єкспозициі, свого рода дополніня головной выставы, творят поствізантийскы і росийскы іконы.

Східньоруски іконы на стінях галереі зостали розміщені в спосіб, котрий ідеологічні навязуе до іх місця в іконостасі. Творці выставы постарали ся тіж заховати хронологічний порядок. В першій сали находят ся найстаршы, походячы з XV і XVI століття іконы. Мою увагу притягнула предовшыткым пятнадцетовічна ікона святой Параскєвы Великой Мученіці, в котрой сусідстві дозриме ікону сучасного артисты – Юрія Новосільского, представляючу тоту саму святу. Не мож перейти обоятні коло інчых шедеврів: іконы Святого Миколая з Мир Ликійскых, авторства рогатиньского іконописца з XV століття, двох ікон Нерукотворного Спаса. Перша ікона повстала на переломі XV-XVI століття в майстерни іконописця Нерукотворного Спаса з церкви під покровом Рождества Богороди-

ці в Ванівці коло Кросна, а друга, кус старша, бо з першой половины XVI столітя зо Жогатиня. Не буду очывидні описувала вшыкых, находячых ся в тій сали, спомну лем іщы про ікону *Христа во Славі*, твір зо села Ямна коло Грибова.

Войдеме тепер до другой салі, де вказаны сут переважні іконы повстали в XVI столітю. Представляют они євангеличны і апокрифічны темы, на приклад *Рожджество Ісуса Христа* з майстерні в Лісковатым коло Устрик. Затримайме ся долше пред *Святом Бесідом* – меджe Богородицьом а Святом Катерином Александрийском і Рохом з Монпельє – твором незвычвйным, бо походячым з Венециі.

В наступных поміщынях находят ся іконы, котры свідчат о поступенным одходжыню од ортодоксийных взорів під влияньом штукы західньой Европы. Захоплили мя предовшыткым красны іконы *Моліня (Deesis)* і *Божа Матір Елевса*. Інтересуючом думком є уміщиня в габлоті, заступленой царскыма воротами, сімнадцетовічной альтары, на котрій стоят кресты і позолочувана гробниця, что навя-зує до выстрою церкви.

Експозициі, находячы ся в інчых салях, навязують до святочного і апостольского ряду іконостасу. Входячы до пятой уж салі звернула єм одраз увагу на плескату різбу, представляючу святого Никыту, популярного серед Русинів, а тіж в інчых краях, звязаных культурово з Візантийом.

Шеста саля посвячена є Божій Матери. Находят ся гев іконы *Оплакуваня і Пьєта*. Тоты експонаты, написаны головні в XVIII столітю, походят з рускых земель Річпосполитой, але свойом стилістыком навязують тіж до західньоевропейской штукы. Колекцию, односячу ся до культу Богородиці, дополняют іконы грецкы і росийскы. В остатній салі натоміст захоплил мя вісемнадцетовічний іконостас зо Липовця над Собом. Мою увагу притягнули тіж два фрагменты царскых двери, походячы правдоподібні з Москвы, на котрых находят ся представліня євангелистів.

І гев кінчыт ся тота коротка прогулька салями краківской галереі. Каждий, хто інтересує ся православійом, церковном штуком, завдякы Народовому Музейови в Кракові, має нагоду запознати ся з направду унікатовом єкспозицийом. Влучыня до выставы не лем західньоруских творів, але тіж візантийскых і росийскых вказує ліпше ріжнородніст і богатство церковной штукы. Як хочете дознати ся про інчы шедевры, находячи ся в музею, мусите сами выбрати ся на Канонічу улицю, до чого вшыткых горячо заохочам!

Єва Казьмєрчак

На попередній стороні: ікона *Нерукотворний Спас*.

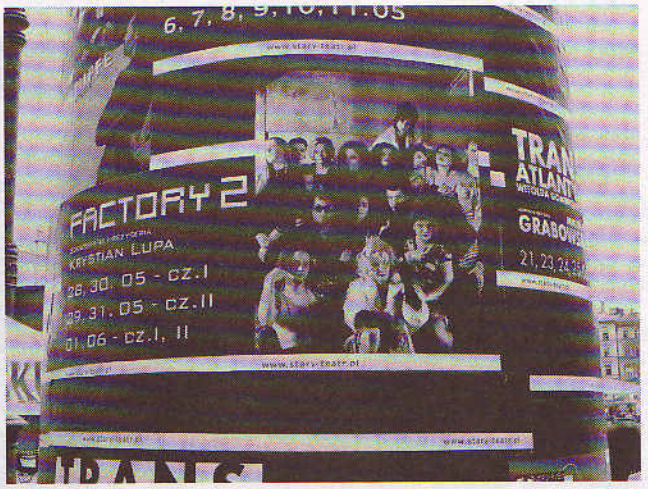

Майстерня контроверсийного артисты на дощках Старого Театру в Кракові

Артисты-чудакы, находячы ся на ранті офіцийной штукы, гев нашли місце для свойой незвычайной творчосты, нашли предовшыткым свого ідола. Бесіда очывидні іде про єдного з найбарже контроверсийніх але і інтересуючых артистів XX століття – Єнди Ворголя і його майстерню. Ателье, а ліпше хыбаль повісти фабрыку штукы, можеме од кілкох місяци оглядати на дощках краківского Старого Театру. Премьєра нового спектаклю Крістіана Люпы *Factory 2* мала місце 16 лютого 2008 рока. Режисер, захоплений, зафасцинуваний) феноменом Ворголя, атмосфером шистдесятых років, спрібувал переложыти на язык театру оповіст о королю поп-арту і його спілпрацовниках.

В представліню зостали выкорыстаны урывкы біографіі артисты о русиньскых корінях, книжка самого Ворголя п.н. *Філософія Ворголя. Од А до Б і назад*, але спектаклю Люпы не мож назвати тыпічном біографійом. Режисер підкреслят, же *Faktory 2* то предовшыткым варяция на тему жытя і творчости основателя поп-арту, збірна фантазия заінспірувана особом Ворголя – як зазначают творці в піднаголовку представліня.

Люпа, в праві осмогодынным видовыску сміло лучыт зо собом ріжны середкы выслову, влучат в структуру представліня фрагменты фільмів Ворголя, креуючы при тым твір барвний, одважний і контроверсийний – як сам його герой. За-вдякі краківскому режысеровы можеме на пару годин перенести ся на славну новойорску улицю, почути климат фабрыкы Ворголя, впасти в шаленіст шистдесятых років. **(єк)**

МИХЕОН ХУН-КАН

Як Мудрило радил худобному

Предалеко ся рошырил голос о молодым Мудрилі і його здогадливости та неєден, і маючы вельо веце прожытых років, глядали од него порады. Так єдного дня пришол ґу ньому нещесливий чловек в старій полатаній одежы, та му гварит:

— Чул єм, молоддю, же знаш давати красны і хосенны порады, та пришол єм, жебы-с мі порадил розвязати мій найвекший жытьовий проблем.

— Якій ваш проблем? — зьвідал ся го Мудрило.

— Худобний єм.

— А то барз підле ремесло.

— Якє ремесло? — зачудувал ся чловек.

— Жытьове. Треба заправды быти великым майстром, та препустити вшыткы жытьовы нагоды і на все остати худобным. Але, каждий нашлідок ма свою причыну, та і ваш проблем ма своє розвязаня.

— Якє розвязаня? — зьвідал ся чловек з надійом.

— Быти богатым не значыт мати вельо пінязи, землі, хыж, фабрык і інчых материяльных богатств. Чловек такій богатий як ся в собі чує. Тот, котрому, без огляду якє богатство ма, бракує лем єдного динара – бідний чловек. А тот, котрому цілком дост тілко кілко ма – найбогатший.

— То заправды мудро повіджене, але што мам тераз робити? — зас застарано зьвідал ся чловек.

— Найдте чловека, котрий по вашому направду богатий. Та навчыйте ся думати як він, бесідувати як він, робити як він і жыйте як він, так як завладнете його жытьове ремесло, такє богатство будете і мати.

Чловек барз красні подякувал Мудрилі і такой пішол найти майстра од котрого навчыт ся жытьового ремесла придбати своє богатство.

З руснацкого пересьпівал Мурянка

Михеон Хун-Кан (родж. Мирон Канюх)

Федор ВІЦО / ІЛЬКО СОВА З БАЮСОВА

АФОРИЗМЫ

Віра є поза правом. То найбарінтымна власніст чловека і нихто не може жадати, жебы здавал він з того рахунок.
(Наполеон Бонапарте)

Нихто не є на тілко богатий, жебы одкупити власне минуле.
(Оскар Уайльд)

Чловек скупий є як пустынний ґрунт, котрий жадібно спиват дощ і росу, але овочів не родит.
(Зинон з Кітіон)

Нихто не боре ся зо свободом, поборює лем свободу інчых.
(Карль Маркс)

Пінязі, котры маме, сут нарядьом свободы. Піназі, за котрыма дігінчыме – нарядьом неволі.
(Жан Жак Руссо)

Для свого пса каждий є Наполеоном. Зато маме так дуже псів.
(Альдус Гукслі)

Хто хце рядити людми, не повинен іх гнати пред собом, але вчынити, жебы ішли за ним.
(Монтескіе)

Тремчу пред Богом, пак пред чловеком, котрий ся Бога не боіт.
(Сааді)

Як прекрасны похороны споряджат нераз суспільство тым, котрых забило. (Ніколяй Йорга)

Максим і Клим

— Де ідеш, Марин?
— Принести віцту.
— В тым брудным фартуху?
— Ніт, во фляшці.

•

Клим закликал дохторя ґу жені, а кєд тот уж ю збадал, гварит:
— Пане дохтор, кєд сте юж ту на місци, може бы сте зазрили ґу корові, бо деси посткує.
— Преці я не ветеринар!
— А думате, же корова ся на тым познат?

•

— Кєд гварю: прекрасна єм, то якій то час, Климе?
— Час минулий, Марин.

•

Максим в пасмантериі:
— Дайте мі шнурівкы, пані.
— А якы сой жычыте, пане?
— Єдну ліву, а другу праву.

— Чым ся ріжнят, Максим, бабскы майткы од хлопскых?
— До хлопскых ся вшурят ногы, а до бабскых рукы.

•

— Мал єм, Климе, паскудну пригоду в дни мойого щлюбу.
— Знам. Виділ єм ю.

•

Клим ся колиси барз встрашыл, зо два тыжні ся заікувал.
— Маааааксим, ууууваааажай, на дооороозі леееежыт... Ай, юж єс вліз!

МИКОЛАЙ БУРЯК

Два приятелі

Были собі приятелі
Савка і Микыта,
Вандрували сой по селах,
Обышли з піл сьвіта.

Любили ся та, як братя,
Добрі ся ім жыло,
Аж як пришли до Завадкы,
Щестя іх лишыло.

Сторожова сука на них
Зачала брехати,
Оба ся єй прострашыли,
Мусіли втікати.

Як юж втекли дост далеко,
Сіли одпочыти,
Такой зараз ся зачали
На суці сварити.

Кричыт Савка на Микыту:
Ты дзяд і голота,
Як нас сука доганяла
То ся дітхла плота.

Ніт, неправда, бо не дітхла! –
Закричал Микыта, –
Ты дзяд шліпий, то-с не виділ
Кади сула літат.

Ци ся дітхла, ци не дітхла,
Добрі не виділи,
А же были оба вперты,
Морды сой побили.

Так скінчыла ся іх дружба,
Винна тому сука.
Же ся звада не оплачат –
Для впертых наука.

Бо і гнеска такых маме,
Што ся сперечают
І никому ани ґрош
Правды не признают.

Най сой возмут
з того приклад,
Яка то глупота:
Побили ся на собаці,
Же ся дітхла плота.

Послухайте вшыткы люде
лемківского роду —
хто в тым краю рідным, бідным
каламутит воду.
Послухайте, може ся вам
придаст тото в біді,
може навчыт шанувати
братів і сусідів.

(Амроз)

Місце для рефлексий

Же зас тото Бієнале буде! Такого мейля єм ту, горі, одобрал. Але же не буде такє, як мало быти (тото мі дописали в другым мейлю), же спырсло ся сесе і тамто, пефуркли попід носом так званы дотації, якых ся на мур-бетон сподівано, і же Бієнале буде такє, якє буде, то є – такє, якє все было.

Якій єм щесливий, же ту де єм, не треба ниякых пінязи, ни злотых (ни срібных), ни корун, ни форінтів, ни гривен, ни динарів. Ниякых! Мож ту правда трафити на американцы дулярі, але трактуваны тіж не як середок платности, мірник вартости, а для ідентифікації американцкых президентів.

...Ага! Же о Бієнале бы, а не о моім теперішнім сьвіті. Но, што-ж! Кєд буде такє, якє буде, то є, такє якє все было – товды зач ся мі о ним розписувати?! ***(пт)***

W NUMERZE:

str. 2 – prezentacja numeru;
str. 3 – *Nowiny - nie nowiny, nie tylko z Łemkowyny* – z życia łemkowskiego/rusińskiego kręgu kulturowego;
str. 4 – *Z dostępnej prasy, z komentarzem i bez*;
str. 6 – *Unikalny słownik Dymytryja Popa* (Mychail Szarha); *Bielanka po polsku i łemkowsku* (Ireneusz Dańko) -
str. 8 – *Gorąca Bursa przed setną rocznicą* (Petro Trochanowskij) – reportaż z Gorlic;
str. 10 – *Łemkowyna i sprawy nie tylko łemkowskie 1996* (Bohdan Horbal) – reportaż;
str. 12 – *Piotr Basałyga znów laureatem* (Petro Trochanowskij);
str. 13 – *Życie, Czemu, Wieczność* (M. Kowacz) – wiersze; *Maryja Magoczij* (S. Bileńkyj) – słowo pośmiertne;
str. 14 – *„Ten dziwny łemkowski naród"* (Damian Trochanowskij) – refleksje;
str. 16 – *Zestawienie sporządzone z kart przesiedleńczych (...) z powiatu Nowy Sącz (cz.7.)* (PUR);
str. 17 – *Informacja dla zainteresowanych odszkodowaniem (...) w wyniku akcji „Wisła"* (Jakub Dubec);
str. 18 – *Czmel. Tu zostaniemy na długie lata* (Łuka Suk) – wspomnienia;
str. 20 – *Lotnisko nad mogiłą* (Anna Rydzanycz) – reportaż z Austrii;
str. 22 – *Dwojaka cena chleba* (Petro Laik) – miniatura prozą; *(Powtórzyło się, Mieszczę się, Po trosze* (Ołena Duć-Fajfer) – wiersze;
str. 23 – listy; *Książka poezja i sercem pisana* (Marian Janiga) – recenzja książki;
str. 24 – *Arcydzieła sztuki cerkiewnej; Pracownia kontrowesyjnego artysty* (Ewa Kaźmierczak) – omówienie;
str. 26 – *Jak Mudryło radził biednemu* (Micheon Chun-Kan) – powiastka; *Aforyzmy*; *Maksym i Kłym* – dowcipy;
str. 27 – *Dwaj przyjaciele* (Mykołaj Buriak) – bajka wierszem; *Miejsce na refleksje* (pt).

Na pierwszej stronie okładki: *Wiosna w Łabowej*, foto: Piotr Basałyga;

Na ostatniej stronie okładki: *Program V Biennale KŁ/R*, na tle panoramy Izb, foto: Piotr Basałyga

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

„B E S I D A" - dwumiesięcznik Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków ♦ Redaguje zespół: Piotr Basałyga, Helena Duć-Fajfer, Andrzej Kopcza, Damian Trochanowski - redaktor naczelny, Piotr Trochanowski ♦ Adres redakcji: 33-380 Krynica Zdrój, skr. poczt. 83; e-mail: besida@gmail.com ♦ Kolportaż: Zarząd Główny Stowarzyszenia Łemków, 59-204 Legnica 6, ul. Zofii Kossak 6 (internetowa strona: http://www.stowarzyszenielemkow.pl) - na ten adres należy składać zamówienia na prenumeratę ♦ cena pojedynczego egzemplarza – 3,50 zł,- plus opłata za przesyłkę. Przedpłata na prenumeratę roczną, z kosztami przesyłki - 33,00 zł. Konto: PEKAO SA o/Legnica 03 1240 1473 1111 0000 2521 9690 z dopiskiem: Na prenumeratę „Besidy"

Redakcja zastrzega sobie prawo skracania materiałów. Poglądy redakcji nie zawsze są zbieżne z poglądami autorów artykułów.

♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦♦

Numer wydano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji

Walter Maksimovich
Digitally signed by Walter Maksimovich
DN: cn=Walter Maksimovich, o=www.lemko.org, ou, email=walter@lemko.org, c=US
Date: 2010.03.03 08:15:44 -05'00'

ПРОГРАМ

V МЕДЖЕНАРОДНОГО БІЄНАЛЕ ЛЕМКІВСКОЙ РУСИНЬСКОЙ КУЛЬТУРЫ

23.05.2008 (пятниця)

13.3o - панахіда над гробом Епифана Дровняка – Никыфора
14.3o - зложыня квітя під Памятником Никыфора – хоровод ансамблів
15.oo - отворіня выстав фотографіі і малярства – вестибюль Пияльні
15.3o - офіцийне отворіня V Бієнале;
- І концерт з участю ансамблів: „Зоря", „Роса" (Польща),„Шариш" (Словация), „Русин" (Угры); „Рускій Керестур" (Сербія);
- вручыня літературной Нагороды ім. А. Духновича Фундациі Ш. Чепы (медже выступами ансамблів);
19.3o - Вечер з Никыфором; квадранс з поезийом о Никыфорі;
- проєкция фільму К. Краузе „Мій Никыфор";
22.oo - Літературна Бесіда – „Węgierska Korona"

24.05.2008 (субота)

9.oo - засіданя Світовой Рады Русинів – ВД „Вісла" (Bulwary Dietla 5)
12.oo - популярно-наукова сесия з участю діячи і творців культуры посвячена сучасній лемківскій / русиньскій культурі і єй місци в Европі;
15.oo - ІІ концерт з участю ансамблів: „Ластівочка" (Польща), „Барвінок" (Словация), „Рускій Керестур" (Сербія), „Дружство" (Хорвация), „Студенка" (Украіна);
18.oo - запертя V Медженародного Бієнале Лемківской Русиньской Культуры.

Выступы і сесия проходити будут в концертовій сали Головной Пиялні